МАССА А МЕХКАШКАРА ПРОЛЕТАРЕШ, ВIАШАГIКХЕТА!

СЕРДАЛО

(«Свет»)

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГIалгIай обкома, Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Советен Министрий Советен орган.
Орган Чечено-Ингушского обкома Коммунистической партии Советского Союза, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР.

АРАДУВЛ 1923 ШЕРА ДЕНЗ

ЕРА 19 АВГУСТ 1965 шу № 99 (4112).

Мах 2 кеп.

ТIАЙЙЦА ДЕКХАРАШ КХОАЧАШДЕ ДЕЗА

Шерра социалистически яхь а йоаржаяь къахьегаш я вай республикерча промышленни предприятей коллективаш семилетка тIеххьарча шера плани тIайица социалистически декхараши ханал хьалха кхоачашдара. Болхлоша, инженерно-технически болхлоша, гIулакхерча наха хьинар кхо ца деш къахьегарах промышленни предприятеша толамца кхоачашъяьй ворхI бетта план. ДIадахача шера ворхI бетта арахийцачул 8.5 процент дукхагIа продукци арахийцай укх шера цу юкъа. Дукхача маьха продукци арахийцай планал совгIа.

Къаьстта лакха да укх шера къахьегама хьокхамаш Грозненски автогенно-карбидни, «Трансмаш» яхача заводий коллективай. Валови продукци арахецара укх шера план хIанзлехьа кхоачашъяьй. ТIадоагIача шера чотах цу коллективаша арахийца продукци эзараш сомаш мах болаш я.

Иштта дика къахьегаш хьайоагIа семилетка тIеххьарча шера план ханал хьалха кхоачашъяра яьржача яхье хьалха латтача крекинг-завода коллектив. Валови продукци арахецара ворхI бетта план ханал 13 ди хьалха кхоачашъяьй цо. Планал совгIа арахийца продукци итташ эзараш тоннаш я. Цу юкъа арахецача продукцега дIабода мах лохбарах кходаь ахча эзараш сомаш да. Цул совгIа, дикка лакхъеннай продукце дикал а.

«Iаьржа дошув» дукхагIа даккхара чIоагIа лоархIаме да бурув тохара балхаш. Из дика кхета а деш, мел хала бурув тохара хьалаш дале а, шоаш тIайица социалистически декхараши паччахьалкхен плани кхоачашъеш хьайоагIа бурув деттача конторай коллективаш. Царна юкъе хьалха латт «Малгобекнефта» НПУ шоллагIча контораи Карабулакски контораи коллективаш. ХIанзлехьа бархI бетта план кхоачаш а яь сентябрь бетта чотах болх беш я уж. Лакха къахьегама толамаш доахаш коллективаш кхы дуккха а я вай республике.

Республика промышленноста дукхагIйола предприятеш шоаш тIайица декхараш толамца кхоачашдеш хьайоагIе а, цхьайолча предприятешка ла мегаргдоацаш кхоачамбоацараш да. Валови продукци арахецара ворхI бетта план кхоачашъьяц ткъаь предприяте коллективаша, цар паччахьалкхенна даь зе 2 миллионни 147 эзари сом ахча да. Царех я Карабулакски газобензинови завод, хIамаш-тега трикотажни объединени, «Электроинструмент» яха завод, макаронни фабрика, кхыяраш.

Ассортиментах продукци арахецара план кхоачашъьяц «Красный молот» яхача завода коллективо а, къаьстта бурув деттарашта эша оборудовани а йолаш.

Цу предприятеша шоаш тIайица тIайица декхараши паччахьалкхен плани кхоачам ца яра керттера бахьан да тура резерваш гуча а йоахаш царех биза пайда ца эцар. Сихха оарцагIбалац халача балхашта автоматизаци механизаци яра. Дуккхача предприятей коллективашка ниийса вIашт1ехьбаьккхабац къахьегам, ардаяхац технологи, вахаро ма хьеххара хувцап установкай, буровой станокий балха схемаш, лакха лоаттаяц производства культура. Кертердар да, сменашта, участкашта юкъе шерра социалистически яхь йоаржаяра йоагIача тайпара терко ца яр.

Ер шу чакхдала бIъ бутт совгIа ха мара йисаяц. Цулухьа еррига торонаш оарцагIа а яьха къахьега деза хIанз хIара предприяте коллективо паччахьалкхен плани декхараши кхоачашдара. Цхьаккха предприяти хила йиш яц паччахьалкхен плани тIайица декхараши кхоачаш ца деш.

Предприятей кулгалхоша, специалисташа еррига торонаш оарцагIъяха еза технико-экономически хьокхамаш лакхIара, арахецача продукцега дIабода мах лохбара, къахьегама овсарле лакхъяра. ХIара участке, цехе, промысле, заводе, установке тоае еза къахьегама дисциплина, даим ниийса лелае еза технологически режим. Бердадар, прогрессивнегIа дар производствана юкъекхахьа деза. Къаьстта теркам тIабахийта беза керда техникей технологии производствана юкъейоалаяра, предприятеша болх ритмично бергбола тIулакх вIаштIехьдаккха деза. Чурча кхоачамех биза пайда а эцаш. къовсам лоаттабе беза комплексни экономически эффективность хилийтара.

Предприятей партийни, комсомольски организацеш декхарийла я болхлошта юкъе бу кхетама болх бокъонца вIаштIехьбаккха. ХIара болхлочо, инженерно - технически болхлочо ший декхарашта ше латтача участка балха ше бехктокхаме хилар кхетадерг долча тайпара бе беза из болх. Профсоюзни организацеша шерра социалистически яхь йоаржае еза цехашта, участкашта, сменашта юкъе. Хан-ханнахьа итогаш е еза яхье яьнича коллективаша даьхача толамий. Юкъе ниийсденна кхоачамбоацараш дIадаха деза, яхьа кердача формаех пайда эца беза.

Предприятеша план кхоачашъярал совгIа къаьстта боккха теркам тIабахийта беза арахецача продукце дикал лакхъяра. Московски ленинградски предприятей болам шера тIа боаржабе беза предприятешка.

Арахеца продукци денгара денга дукхагIа хилийтар, продукце дикал лакхъяр, цунга дIабода мах лохбар, къахьегама овсарле лакхъяр болхлойи специалистийи керттера декхар хинна дIаотта деза. ХIара предприяте коллективо ханал хьалха кхоачашъе еза паччахьалкхен плани тIайица социалистически декхараши.

ССССР оборона Министра ПРИКАЗ

1965 шера 18 август № 241 г. Москва.

Новкъостий летчикаш, штурманаш, тIема а граждански а авиаце инженераш, техникаш, специалисташ авиационни промышленноста болхлой, ДОСААФ - спортсменаш-авиатораш!

Новкъостий авиаце ветеранаш!

Новкъостий салтий, матросаш, сержанташ, старшинаш, эпсараш, инаралаш, адмиралаш!

Тахан вай халкъои цун денал долча Герзацарча Низашеи белгалдоаккх традиционни цIей — СССР Фецарча Флота Ди.

Вай сий долча Герзацарча Низий берригача бIухоша санна авиатораша а хьахьекхар дIабахача тIем тIа шоаш доазув доаццаш социалистически Даьхенна тешаме хилар, гучаяьккхар дуккхачар турпалал, доагIгIаш дола дакъа лаьцар моастагIа эша а веш котало йоанкхача. ТIом йистебаьнначул тIехьагIарча шерашка Герзацарча Низий авиаце лични составо тоаеш эргайоах шийн тIема говзал, политически кийчлу, йоккха фийлал гойт, машареи коммунизм хьалъеш доаллача вай халкъа кхерамзлени гIулакх фийла лераду.

Керда толамаш даьха накъа баьхнар СССР Фецарча Флота Денна граждански авиацеи авиационни промышленностеи болхлой, ДОСААФ-спортсменаш-авиатораш.

Вай халкъо хьаь йола а космонавтика лард йола а советски авиаци — де а доагIаш Советски Мехкдоанкхал деш дола хIама да.

СССР а социалистически содружества берригача мехкий а низ лахклуш хилара, болхлой революционнии къамаш-мукъадахареи боламо доахача толамаша гIадбуг лаьтта мел бола берригa дог цIена нах, эгIаза а кхувл, хьаьр а боах машарои социализмаи моастагIий станера бараш.

Американски империалисташ гучахьа кхерамерча провокацейи тIема авантюрайн новкъа баьннаб. Советски Эскареи Флотеи берригача бIухошкара санна, цо авиаторашкара а дIадех тIом хьалхьеберашка даиман хьожаш хилар, моллагIа а агрессора меттахьа хIама тоха кийча хилар.

Дерригача халкъа цIейца — СССР Фецарча Денца моаршал а хоатт даькъала а ювц аз тIемеи граждански авиаце лични состав, авиационни промышленноста болхлой, спортсменаш-авиатораш, советски авиаце ветеранаш, вай авиаци дегIайоалаеча а вай ханара авиационни техника караерзаеча а оаш дIахо толамаш дахар лов сона.

СССР Фецарча Флота Ди белгалдоаккхаш АЗ ПРИКАЗ ЛУ: тахан, 18 августа, моттигерча ханах 21 сахьат даьлча вай Даьхен столице — Москве, союзни республикай горедашка, турпалаш йолча городашка ткъоза йоккхий топаш тохаш салют дала.

Даькъала хийла вай сийлахь-йоккха Даьхе—Советски Социалистически Республикай Союз!

Даькъала хилда денал дола Советски Фецара Флот!

Даькъала хийла еррига коталонаш яхара вай дегаш ураоттадеш а уж йоахилга вIаштIехьдоаккхаш а йола сий дола ленински парти!

СССР оборона Министр Советски Союза Маршал
Р. МАЛИНОВСКИЙ

ЦХЬАНА ЯЬ СОВЕТСКО-ТУРЕЦКИ КОММЮНИКЕ

СССР-а правительства хьоашалгIа вийха Турецки Республика премьер-министр Суат Хайри Ургюплю ший сесаганеи цунна уллув баьнна баьхкарашеи официальни визитаца Советски Союзе хилар 9-ча августагара 16-ча августага кхаччалца.

Москвел совнагIа, уж хилар Киеве, Симферополе, Соче, хьежар дуккхача промышленни юрта боахамеи предприятешка, культурнии общественнии учреждеинешка.

Цхьана яьча советско-турецки коммюнике тIа хоам бу, СССР-а Министрий Совета Председатела А. Н. Косыгинеи премьер-министра С. Х. Ургюплюси вIашагIа а беттaлуш къамаьлаш дaь хиларах. КПСС ЦК Хьалхарча секретара Л. И. Брежневна визитаца тIаваха, цунца къамаьл деш хилар из. Иштта тIа а ваха къамаьл дир цо СССР-а Лакхехьарча Совета Президиума Председателаца А. И. Микоянаца. Уж вIашагIкхийттача а цар къамаьлаш деча а дакъа лоацаш хилар советски оагIонгахьара К. Т. Мазуров, Н. В. Подгорный, СССР-а кхыча мехкашцарча гIулакхий министр А. А. Громыко, арахьара экономически бувзамаш лелалара СССР-а Министрий Совета Паччахьалкхен Комитета председатель С. А. Скачков, кхыбараш.

Дег тIара къамаьлаш деши вIаши дувцар кхетадеши чакхдаьнна дола, къамаьлаш деча хана, пайда баьлар халкъашта юкъерча проблемехи, хIаьта иштта советско-турецки вIаши леладу гIулакхаш дIахо дегIадоаладара дешаехи шоашта хетараш дIаюха дувцарах.

Шинна оагIоно белгалдаьккхар, дунеи халкъашта юкъера кхохкам кIаьдбараи дерригача дунеи тIа машар чIоагIбараи гIо де низаш тIадерзаданза дарг ца хилар. Цар дIахайтар, цаI шоллагIчун чурча гIалакхашта юкъе ца лелхареи цхьатарра бокъонаш хиларeи принципий ларда тIа машаре дахара политика чакх а йоахаш, дунен халкъашта юкъера кхохкам кIаьдбараи чIоагIа машар оттабараи тайп-тайпара социальни системаш йолча паччахьалкхений гIо де йиш хиларах шоаш тешилга.

Турецки оагIоно советски оагIонна довзийтар Кипре хинна тIеххьара кхераме гIулакхаш. Шинна оагIоно йийцар цу деша хьакъехьара шоай позицеш. Шинна а мехкий правительсташа чIоагIдир, цигара хьал тоадара тIехьа йолча оагIонаша а паччахьалкхенаша а — ООН членаша, гIайрен тIара хьал кхы а кхохкаде мога тайп-тайпара хIамаш ца леладелга дIадехача, 1964-ча шера мартеи 1965-ча шера 10-ча августеи араяьннача Кхерамзлен Совета резолюцеш тIа яхачун тIера довла йиш йоацилга.

Шинна а оагIоно лерхI, ший лоIамах хилар, Кипра ший йола территори юсаргйолаш, цар машарера вахари гIайрен тIа шин къаман общинаяхилга бакъхилара мукIарал лари Iалашдеча шин къаман —греческии турецкии общинай законах йоагIа бокъонаш теркалъеча тайпара кипрски дош къоастаде дезилга.

ХIаьта советско-турецки вIаши долча гIулакхашка диллача, шаккхе оагIо раьза а йолаш белгалдаьккхар, шоашта юкъера лоалахара гIулакхаш дика дегIадоаладелга ловш хилар. Турцеи Советски Союзаи юкъе экономически хьал мишта латта хьежача шинна правительствана керте латтараша дIахайтар, укх тIеххьарча шера вIаши лелаьча товарооборота шоаш раьза хилар. Цул совгIа, мехкашта юкъе цахаддаш товараш дIаюха кхахьара боарам лакха лоаттабара шинна оагIоно барт бир, цхьайола промышленни объекташ хьалъяра турецки оагIоно Советски Союзагара машинаши оборудовании ийергйолаши, хIаьта Советски оагIоно Турцегара цун къаман производства дуккхача боараме товараш ийдергдолаши.

Турце премьер-министра официальни визитаца Турце хьоашалгIа вийхар СССР-а Министрий Совета Председатель А. Н. Косыгин.

СССР-а Министрий Совета Председатель дег тIара раьза хилар хьоашалгIа ваха.

(ТАСС).

ВЕЖАРИЙ МОАРШАЛ ДА СОВЕТСКИ ХАЛКЪАГА

Корейски Халкъа-демократически Республика кулгалхоша новкъосташа Ким Ир Сена, Цой Ен Гена телеграмма яйтай новкъосташка Л. И. Брежневга, А. И. Микоянага, Н. И. Косыгинга. Цу тIа цар чIоагIгIа баркал йоах кортамукъале яьккха 20 шу дизар бахьан доттагIала ловцаш дахарах. Корен Къахьегама парте Центральни Комитета, Лакхехьарча халкъа собране Президиума, КНДР правительства, дерригача корейски халкъа цIерах эггара дIайхагIа дола моаршал дайтад цар КПСС Центральни Комитетага, СССР Лакхехьарча Совета Президиумага, СССР правительствага, вошал долча советски халкъага.

Тха халкъа, йоах телеграмма тIа, деза да вошал долча советски халкъацара доттагIал, хIаьта дIахо йодача хана а из доттагIал чIоагIдара, марксизма-ленинизмаи пролетарски интернационализмаи ларда тIа социалистически лагерь цхьа барт болаш хилийтара, дунен халкъашта юкъера коммунистически болам кхотабенна хилийтара деррига низаш тIа а ухийтаргда.

Новкъосташта Ким Ир Сена, Цой Ен Гена лов империализмана духьаларча, дерригача дунен тIа машар лоаттабараи коммунизм котъялийтараи тIехьарча къовсама юкъе советски халкъо керда толамаш дахар.

(ТАСС).

КОНГО РЕСПУБЛИКА ПРЕЗИДЕНТ МОСКВЕ ВАР

СССР Лакхехьарча Совета Президиумои СССР правительстваси вийха вена Конго (Браззавиль) Республика президент, Къама революционни болама парте генеральни секретарь Альфонс Массамба-Деба официальни визитах Москве кхаьчав.

Шинна а мехка паччахьалкхений байракхашца хозъяьча Внуково-2 яхача аэропорте везача хьаьша накъа бахабар КПСС ЦК Президиума член, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатель А. И. Микоян, КПСС ЦК Президиума член, РСФСР Министрий Совета Председатель Г. И. Воронов, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатела заместитель М. Холов, СССР министраш, кхыбола официальни нах.

Оттадаь сийлен ха дар, Конго Республикаи Советски Союзеи паччахьалкхен гимнаш лекхар, къамий салют — йоккхийча топий 21 залп йир.

(ТАСС).

МОСКВЕ ХИННА ТОРЖЕСТВЕННИ СОБРАНИ

СССР Фецарча Флота Денна хетаьяр 17 августе хинна столица къахьегамхойи Московски гарнизона бIухойи викалий торжественни собрани.

Собрани хьайиллар КПСС МГК секретара В. И. Туровцева.

ВВС Главнокомандующе хьалхарча заместитела авиаце Маршала С. И. Руденка ше къамаьл деш советски авиаторий тIема наькъах лаьца, мехка низ кхоачача ТIема-Фецарча Низех лаьца дийцар.

(ТАСС).

ДОАХАН IАЙ ДИЗА ХИЛИЙТАРА

* * *

IАНА КИЙЧО Ю

Дика хьийкъай Наьсарен района «Октябра 40 шу» яхача совхоза кхашкара хьажкIаши гидуаргаши.

Тешшаме ала мегаргда совхоза доакъара база укх шера цIаккха а ца хиннача тайпара хилийта торо я аьнна.

Хьалхе баьча лоархIамах хIара гектара тIара 200 центнер силос яккха дага бар совхоза специалисташ. Бакъда, силос йолла болабеннача хьалхарча денош хьама хьоккхара гектара тIара 400 центнерал тIех йоал силос. Иштта дика хьажкIаш хьалкхеяьй кхоалагIча отделенерча Дзауров Бийсолта звенос. Цу звенон хьажкIашка хьежача совхоза специалисташта гучадаьннад хIара гектара тIара хьажкIаш а тIехьа 500 центнер силос яргхилар.

Мошача доакъара лаьрхIа укх шера 1894 гектар хьажкIаш дIайийнай совхозе, царех ка бола ялат чуийца яьнна 321 гектар я.

Нагахьа санна плана тIа ма аллара гектара тIара 200 центнер яьккхача а 30 эзар тонн гаргга силос йолла торо я совхозе.

ДIадахача шера 24 эзар тонн силос еллар цига. Цу силосо совхоза хьайбаш Iалашдаь ца Iеш, доккха гIо дир Сунженски Шелковскойи районий колхозашта.

Укх шера силоса хьажкIаш хьокхаш 14 комбайн я, хIаьта из дIакхухьаш 50 автомашина я. Нагахьа санна хIара комбайно дийнахьа 100 тонн силос йоаккхе 5 сентябрь тIакхоачаш чакхбаргба из болх.

Совхоза кхаь отделене групповой хьисапе йиъ-йиъ комбайн цхьан а йолаш хьоккхаш латт силос.

Силос йоллара болх сихбе гIо деча гIулакххех цаI да из болх бечарна луш дола алапи норма тIеххкхоачаш ме ю лакхлуш хилар. Норма тIеххкхоачашъярах хIара денна 4-5 сом ахча тIаккхет хIара комбайнера.

Доакъар шортта хилара совгIа дарегIа а хургда. Планах силоса хIара центнерах дIабаха беза мах 31 кепиг бале, хьувкъам лакха хиларахи комплексни механизаци балха юкъе йоалаярахи 22 кепиг мара ца даха мегаш да силоса центнерага.

Шин шера тоъам хиллал моша доакъар кийчде лаьрхIад совхоза коллективо.

Долакха-Юртарча отделене хьайбай ферма я ГIайрбика-Юрта юххе. Цига силос йоллаш боахк отделене механизатораш Газиков Гири, Алиханов Джабраил, Манкиев Батыр, Дахкильгов Амирхан. Цар бехка цхьан минута а сацац комбайнаш. Машинаш хьатIаьаха ма кхув хьалъюэ цар уж. ХIара денна 100 тонн силос йоаккх хIара комбайно. Бакъда, кхы а дукхагIа яккха йиш хургьяр, нагахьа санна совхоза а отделене а кулгалхоша лерттIа гIулакх вIаштIехьдаьккха доал доре. Цу ферма силос дIакхухьаш 5 автомашина мара яц, уж кIезига я лерттIа болх дIабахьа. Цул совгIа, цхьаькха а да совхоза специалисташа а кулгалхоша а теркалде дезаш — силос мишта йолл хьажар. Курганни хьисапе йолл укхаза силос, тIаккха дика ховш да чIоагIа Iо ца тоIайнча дукха ха ялалехьа из талхилга. Цу ферме силос машинашта тIера Iойоаккхаш а Iотоlаеш а цхьа трактор мара яц. Цун кхеп уж ши болх бе. Из бахьан долаш гув хьаллакхлу, бакъда IотоIае езача тайпара силос IотоIаяц. Цу гIулакха терко ца йойя силос талхара кхерам ба.

Дукха ха яц совхоза силос йолла йолаенна. Кхы тIехьа ца доахаш дIадаха деза хьалхарча деношка гучадаьнна кхоачамбоацараш.

Т. ТУГАНОВ.

Шортта доакъар хургда

Силос шин моттиге дIайоллаш ба Сунженски района «Коммунизмага бода никъ» яхача колхоза хьайбаш лелалдераш: къаьстта Терски дукъ тIа уллачеи Нестеровски яхача станица юххерча № 4 йолчеи фермашка. Денна хIаране 5—6 гектар силоса доакъар хьоккхаш 9 комбайн я укхаза. Итташ автомашинаши лафеташ йола «Беларусь» яха трактораши я доакъар силос йолча кIоагашка дIатIаккхухьаш. ХIаьта, низ тIабахийтта хьабеш а ба из болх. Юкъарча хьайбашта махулла сихагIа а дукхагIа а силос йолла гIерташ ба колхозхойи автобоахама шофераши.

67 гектар хулача кхай тIа хьажкIаш тIехдика хьалкхеяьй Головинский Николая кулгалдеча № 2 йолча бригада членаша. ХIара гектара тIара 250 центнер моша доакъар чуэца аьнна декхар ийцадар цар. ХIаьта чуэц гектара тIара 300—350 центнер. Из да низ тIабахийта хьийгача къих хьахиннар. Укхаза болх беш я 4 комбайн. Ший агрегат массарел хьалха лелаю Андрей Кравюкова. Трактор а комбайн а ше лехк цо. Дийнахьа 190 тоннага кхоачаш доакъар хьокх. Дика къахьегарах колхоза правлене массехказа ахчан совгIат деннад цунна.

Геттара дика къахьегаш ва Доронин Иван, Литвиненко Александр, Галвуев Петр. Механизаторий дуккха говзалаш йолаш болча цар комбайнераш боацаш бу болх. Цар къахьегама овсарле лакха хул.

Доакъар дIаккхухьача яьржача социалистически яхье хьалхле яьккхай АТК шофера Орлов Виктора. Дийнахь комбайна тIара силос йолла кIоагаш долча 50—55 тонн доакъар дIахьу цо.

Колхоза правлене лерттIа йоакхоярах дика вIаштIехьбаьнаб шоллагIча отделене силос йоллара болх. ХIара денна технически новкъостала йола «летучка» хул цу бригаде. Iуйрийна ялх сахьат даьлча кхай тIа хул шофер-электросварщик Михайлов Иван Дмитриевич. Долаш дола кхоачамбоацараш 7 сахьат далалехьа дIадахара новкъостал ду цо механизаторашта. ХIанз йиъэ комбайн болх беш я.

Шеко йоацаш ала йиш я «Коммунизмага бода никъ» яхача колхозе доахянна шортта моша доакъар хургда, аьнна.

Л. КИРИЕНКО.

ГУЙРАН ЯЛАТАШ ДIАДЕРА КИЙЧО ЯР — АХАРХОЧУН ЛОАРХIАМЕ ДЕКХАР

Сагота да хIанз юрташкарча къахьегамхой балхаш. Шерра даьржал уж мошача доакъарийнеи силосаи лаьрхIа хьажкIаш чуэцача. Хьалха латтача боахамий механизаторашна сиххача темпашца оахаш латт пропашной культураш чуийца яьнна кхаш, хIана аьлча царех дукхагIа долча лаьтташ тIа хьатIадоагIача шера лаьрхIа укх гурахьа дIадув эгда кIаи мукхи.

ХIара ахархочоа ховш да, лакхача хьувкъамашта лард йоллара эггара хьалха лаьтташ шоай ханнахьеи дикеи тоаде, гуйран ялаташ дIадера уж кийчде дезаш хилар. Мишта лел республика колхозашкеи совхозашкеи гуйран ялаташ дIадера кийчоелга?

Духхьал дIаала дезаш да, цу лоархIамерча гIулакха массанахьа а йизза терко еш ца хилар. Дуккхача боахамашкарча механизатораша, кхыдола юрта боахамера балхаш сих а даь, гуйран ялаташ дIаде дезилга дицдаьд. Геттара мела лел гуйран ялаташ дIадера кхаш кийчделга.

15 августе кхаччалца колхозашкеи совхозашкеи чуийцаяр дерригаш а хIана дац аьнна дараш гуйран ялаташ дIадера пайда эцаргболаш долча 18 эзар гектар совгIча лаьтташ тIара хьажкIаш, уж сихагIа юха аха а гуйран ялаташ дIадера кийчде а деза. Цхьабакъда, хIанзалца аьхараш хьалхара гектараш мара яц. Эзаба лаьрхIа хьакъоастадаьча лаьттаех аьхараш 25,6 эзар гектар мара дац.

МалгIабикеи Наьсарени районашка аха дезача тоъал дукхача лаьташкара хIанз а кхоачаш ча арадаьккха а баьннабац, кхаш а аьхадац.

Укх шера массанахьа а керда оттаяь севообороташ юкъейоалаярца дувзаденна ахархошта къаьстта а йоккха хало тIаоттаргья хьатIахулача шера хьувкъама лаьрхIа гуйран ялатий кхаш дIанийсдеча хана. Цудухьа хIанззе а денз бокъонца къоастаде деза гуйран ялаташ дIадувргдола кхаш, хIаьта иштта уж лоацача ханашка тоадаь дахеи шоай ханнахьа кийчдеи а деза.

Хьувкъам лакха хилийтара кхы цул кIезигагIа лоархIам болаш гIулакх дац фу кийчдар. Из хов хIара ахархочоа, агронома хIаьта-вета а. Ха-м хов, цхьабакъда, фу кийчдара гIулакх агрономаша мишта леладу хьежача цецвоал.

ГIулакх миштад аьлча, цхьацца долча боахамашка лоархIам бац гурахьа дувча ялатий фу кийчдара. Хьаэцаргья вай, масала, 15 август хьатIакхаччалца йолча хана 2685 тонн гурахьа дувча ялатий фуга хьежа а царех ниийса ах кондиционни доацаш а йола Урус-Мартана района совхозаш. Фуна дита эзар тонн хIана яц аьнна дола гуйран кIа цIендаьдац, фуна дIаоттабаь хинна 40 тонн гуйран мукх сов тIаьда а болаш хIанз а складашка улл, цунах 400 тонн хIана яц аьнна бар цIенбанза ба.

Шелковской района колхозашка, ховш ма дарра, кхычахьарчул хьалхагIа гуйран ялаташ чуийца а фу дIаоттадаь а баьлар, цхьабакъда, дIаоттадаьча фуга хьежачул тIехьагIа ахаел совгI дар дIадера пайлана ца хилар гучадаьлар. Укхаза 798 тонн цIенъяиза я, 300 тонн хIана яц аьнна дар тIоадал сов кIезига йолаш да.

ДIаде кийчданза, цIендандза сов тIаьда долаш дукха фу корадаьд Шэьла, Сунженски, Ачхой-Мартана, Гудермеса районий боахамашка.

Головня яха лазар кхийттача, фуна къоастадаь хиннача кIин массехк эзар центнер корааьй «Джалка» яхача совхоза складашкара. Лазар кхийтта фу латт дIаоттадаь «Автуринский» яхача совхозе а Наьсарен района боахамашка а.

ЧIоагIгIа оарцагIвала везаш я уж факташ. Данза дарг мел доацар деза хIара колхозе а хIара боахаме а дIаде фу дика кийчдараи бокъонца агротехника бокъонаша яххача тайпара из дIаоттадаь лоаттаделга вIаштIехьдаккхараи.

Ала дезаш да, боахамашка дIаоттадаьча гурахьа ювча культурай фуга хьажара болх Контрольно - семенной лабораторей болхлоша геттара шортига беш хилар. ХIанзалца хьа тохкамбаь даьккхар кIезига фу мара дац, хIаьта ховш ма дарра, ханнахьа фуча тохкам баро боахамашта новкъостал дергда шоай ханнахьеи дикеи ялаташ дIаде уж кийчдалара.

1965 ШЕРА 15 АВГУСТЕ КХАЧЧАЛЦА КОЛХОЗАШКЕИ СОВХОЗАШКЕИ ГУЙРАН КУЛЬТУРАЙ ФУ КИЙЧДАРА ХЬАКЪЕХЬАРА

СВОДКА

	Тохкамбаь даьнна гуйран ялатий фу деррига а	Цунах кондиционни хиннад	Фун кондице процент
Ачхой - Мартана	2597	1491	57
Грозненски	3436	319	9
Гудермеса	2091	920	44
МалгIабика	1365	130	10
Надтеречни	260	—	—
Наьсарен	2623	2138	82
Наурски	1777	601	34
Ножай - Юрта	742	742	100,0
Сунженски	1620	380	23
Урус - Мартана	2685	1353	50
Шаьла	3646	2260	62
Шелковской	3291	2156	66
Деррига а	26133	12490	48

Южно-Сахалинск. Эрсий лоам тIара хьагуш Черемушкаш.

Южно-Сахалински фотохроника.

ПАРТИЙНИ ВАХАР

ДИКА ГIУЛАКХ ДИЦДАЬД

Паччахьалкхен гIулакхашта доал дара советски нах Iомабара формаш дукха а тайп-тайпара а я. Цу тайпарча лоархIаметIарча формаех цаI я Советски актива школа.

Республике эггара хьалха советски актива школа вIашагIъеллар къахьегамхой депутатий Гудермеса городской Совета исполкомо 1963 шера июль бетта. Школана кулгалле чIоагIвир горсовета исполкома секретарь нов. В. П. Кабанов. Школа балха программа оттайир, деша ухаргбарий состав чIоагIйир исполкомий отделий заведующеша, массаза болх беча комиссеи депутатски Советийн председателаш, исполкома болхлой, юртийн поселкайн Советий председателаши секретараши, городерча госучреждений кулгалхой юкъе а озаш.

ЧIоагIъяьча планага хьежжа белггаларча программах бетта цкъа йора школе занятеш. масала, укх темаех лаьца: пенсионнии къахьегамеи законодательство, тIехьений бокъон чуIеча цIеноех дола законаши, къахьегамхой жалобаш, письмош, заявленеш хьанийяреи къестаяреи порядок.

Городской Совета исполкомо оттайир нийса а ше бакъахьа хилар хьахьекха а йола советскии боахамеи аппарата болхлой политически гIулакхашпареи квалификаци лакхъяра форма, цар практически гIулакхаш теоретически боарамца тар а деш. Занятешка, доклаташ яра, лекцеш ешара юкъеазабар городера квалифицированни бола кулгаллу болхлой: парте городской комитетера, къахьегамхой депутатий городской Советера, прокуратурера, судера болхлой.

1964 шера январе Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета заседане дувца оттадир къахьегамхой депутатий Гудермеса города исполкомерча Советски актива балхах дола дош. Цига Советски актива школа вIашагIйоллара хьакъехьара горисполкома инициатива хьал а лаьцар, республика къахьегамхой депутатий городскойи районнийи Советий исполкомашта мога а йир.

Цулухьа, из инициатива хьаллаьцар республикерча ерригаш а хIана яц аьнна йолча Советий исполкомаша. Царех дукхагIаяраш вIашагI а ехка, хIанз дика болх беш я Советски актива школаш. Цхьабакъда, Советски актива школа вIашагIйоллилга эггара хьалха дIадоладаьчо — Гудермеса горсовета исполкомо советски кадраш Iомаяра деша боагIаш бола лоархIам бензар, школа балхацара ший гIулакхаш лаьгIдалийтар.

Нагахьа санна 1963 шера шоллагIча ах шера горсовета исполкомерча Советски актива школе 6 заняти яь хиннаяле, 1965 шера 7 бетта цхьаккха заняти а яьц. Школа болх ца беш сацар кхетале йиш йолаш дац Гудермеса горсовета исполкомо а, цун председатела нов. Т. Д. Умарова а, секретара нов. В. П. Кабанова а. советски болхлой Iомабара цу лоархIамерчи ошаш йолчен форма мах ца барпа а, хIаьта, юххьанца цу балха тIа дахьача толамех кхоачам д бах Iерпа а мара.

Советски актива школа болх юха а дIаболабар, советски кадраш Iомаяра гIулакха цун дукхагIа лоархIам бар, республикерча Советски актива дикагIа йолча школай балха опыт шоайцига юкъекхахьар — къахьегамхой депутатий Гудермеса городской Совета исполкома тIехьатетта йиш йоаца декхар.

М. БОГОЛОВ,
Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума оргтдела инструктор.

ЛЕРТТIА БОЛХ БАР— ХЬУВКЪАМИЙ ЛАРД

Соахка дувлийтача гIалатий лоархIам а беш партийни организаце дирекцеца цхьана лерттIа чакхдаьхар укх шера кхапкара балхаш. Къьстта белгалдаха дезаш да ка бола ялаташ чуэцаш даьха толамаш. Ялаташ чуэца доладалалехьа ка бола ялаташ чуэцаргдолча комбайнеращца семинар - совещани йир. Цига дийцар опыт вIашн ювцарах, ца дойташ а лоацачча хана а ялат чуэцара шоайла социалистически яхь йоаржаярах. Цул совгIа, хIара комбайна тIа хьалтехар социалистически декхараш, комбайнерашта новкъостала коммунисташи комсомольцаши хьожабир. Иштта йоакхо йир баа кхача вIаштIехьбаккхара, деша газеташи журналаши хилийтара. ГургIолчча моттиге хьалтеха йоахкар «Нагахьа санна метр кхай тIа цхьа ка уллийте гектара тIа цхьа пунт ялат чу ца эцаш дусилга диц ма делаш», аьнна тIаяздаь йола плакаташ.

Ялаташ чуэцача хана тIаийца декхараш дикагIа кхоачашдерех хан-ханахьа итогаш а еш «дикагIвола комбайнер», «дикагIвола тракторист» яха вымпелаш а иштта ахчан совгIаташ а телар совхозе. Уж деррига балхаш дика вIаштIехьдахара хIара бригаде дIахьожаваьвар цхьаьца совхоза парткома член. Ялаташ оазача а иштта хьатташка кулгалде а хьожабаьб коммунисташ-механизатораш. Масала, механизаторий предложенех совхоза 1-ча отделене хьатта кулгалде бахийтаб хьажкIий боккха хьувкъам хьалкхебарах цIи хеза звеньевойш Айдамиров Iимрани Саидов Баудин. Болх иштта дика вIаштIехьбаккхарах ца дойташ а лоацнача хана а чуийцар ка бола ялаташ. Белгалдаха дог доатIа тха механизаторашa даьха толамаш. Совхоз вIашагIъеллача хана денз ца хиннача тайпара дукха чу а ийцад паччахьалкхенга дохка а дехкад укх шера ялат. Нагахьа санна соахка хIара гектара тIара 14 центнер ялат чуденадале укх шера 3522 гектарах хIаране тIара 20 центнер чуийцад из. Соахка паччахьалкхенга ялат дохкара план кхоачашъяьеце укх шера ши план кхоачашъяьй. Вешта аьлча, планах 1650 тонн ялат дIадала дезача паччахьалкхенна дIаденнад 3301 тонн ялат. Керда закупочни мах 3 соми 70 кепиги, хIаьта планал совгIа дIачулучох 5 соми 55 кепиги долча хана совхоза мел пайда хул ха хала дац. Дизза доапача даннех духхьал ялата чотах укх шера 80 эзар гаргга сом пайда хургба совхоза. Ялата цхьан центнерага дIадодар соахкарчул дуккха кIезигагIа хургда. Планах 2 соми 83 кепиги хила доагIача шин сомага дIа мара кхачац из.

Къаьстта дика толамаш даьхад 1-ча отделене. Укхаза 840 гектар долча лаьттан хIара гектара тIара чуийцад 22,8 центнер ялат. Дика толамаш даьхад вокх отделенеша а. Совхоза пхе а отделене тIеххкоачашъяьй ялат даккхара планаш.

Массарел а дикагIа болх беш бар планах 2610 центнер арда езача 4300 центнер аьрда комбайнер коммунист Элисултанов Насруди, 4662 центнер аьрда комбайнер Ибаев Момсар, 4340 центнер аьрда Юсупов, Мовлади, 3976 центнер аьрда Абуязидов Муса, кхыбараш.

Белгалдаккха дезаш да укх шера хьайбашта Iана доакъар дика Iалашдар. Доакъар тIакхухьаш соахка доккха зе хилар совхоза. Укх шера деррига доакъар ханнахьа хьатIа а дена дIаоттадаьд доахана Iа доаккхаргдолчча моттиге. ХIанз сихбенна хьажкIий силос йоллаш ба совхозе. Нагахьа санна соахка доакъар кхычахьара тIакхухьаш хиннадале укх шера шортта кхоачамхиллал ший доакъар да совхоза.

Совхоз укх шера хьалххара зе ца хулаш юсаргхилар белггала ала йиш йолаш да. ХIана аьлча геттара дика хьийкъай укх шера хьажкIаш, шекара свекла. Иштта дика хьокхамаш да хьайбай боахаме а. Хьалха санна хьалхле лелаерех ба коммунисташ Джамалаев, Зармаев, Айдамиров, Муслиева, Косумова кхы дуккхабараш а.

С. АХМАДОВ,
Шаьла района «Джалка» совхоза парткома секретарь.

Лакха лоаттаду завода сий

Дукха ха яц медицински инструменташ еш йола завод болх бе йолаенна. Хоза лелаю къахьегамхоша шоай завод, дукха а еза царна из, хIана аьлча цIагIа санна цIена, лостам баь я цига.

Ала доагIа къахьегама толамаш дахара иштта нийсбаьча балхо гIо делга. Заводе эггара лоархIамегIа я слесарно - механически, инструментальни, металлопокрыте цехаш. Хьалха латташ, план массаза тIехкхоачашъеш хьайоагIа уж цехаш. Июль бетта план 101 процент кхоачашъяьй цар. Дукха ха йоацаш слесарно-механически цехерча слесараша дош делар продукцега дIабодаш бола мах лохбарах паччахьалкхен ахча а кходаь из семилетка фонда дIачудала. Дика къахьегарца белгалбаьннаб слесараш Б. Чавыкин, Н. Крючков.

Боккхача лоархIаме да коллективо шоай завода сий лакха лоатталар. Цудухьа завода ерригача коллективо хьаеча инструментий дикал лакхъяра производства чура торонаш лехаш я. Завод болх бе йолаеннача хьалхарча деношка чIоагIлир инструментальщикашеи станочникашеи технически отдела тIахьожам боацаш продукци арахеца. ТIехдика дикал йолаш я хIанз цар кийчъю медицински инструменташ. Цхьаккха моттиг нийсъеннац сакхат корадаь продукци юхаяйта.

Къона специалисташ кийчбара гIулакх а дика вIаштIехьдаьккхад заводе. Цу гIулакхо а гIо дергда кийчъеш йолча продукце дикал лакхъеш завода сий чIоагIде.

Р. ТУРЛУЕВ.

НИОСК КЪАЙЛА ЛАТТ

Грозненски районерча № 3 йолча совхоза Чаьчана-Юрта юкъе латт книжкаши газеташи дохка киоск. Цхьабакъда, дукха ха я бахача наха газеташи журналаши эца йиш йоацаш киоска наIарах боккха чIега улла.

Хаттар да са Грозненски района «Союзпечатага», — киоска наIарах улла чIега маца дIабоаккхаргболаш ба?

И. ХОМЕНКО.

Урдув дакккхар— сага сий доадар

Ираз долаш хила деза вахар

ЧIоагIа раьза хинна вай мехкарех доккхал деш дийшар оаха «Сердало» газета тIа укх шера 29 июне араяьнна «Вай ираз —вай воай бе доалл» аьнна дола Нохч-ГIалгIай паччахьалкхен педагогически института студенткаша яздаь гуччахьара письмо. Хьалха дIаяхача къаьнача замах, нах баьде бахача хана хиннад уж гIулакхаш: Масала, кхалсаг цхьанна даькъе ца лоархIаш, зIамигаяле а, безам беце а маьре йохийташ, дуккха цунах урдув доаккхаш, дукха истий кхувлаш. Къаьна вале а, везе а ца везе а, са детташ енна дIаяллалца качававарговапача марага латта езаш хиннай шариIата Iаьдалах вайнаьха кхалсаг. Из ха дIаьннай.

Цу хана денз дукха хIама хувцаденнад. Советски Iаьдало массадолча оагIорахьа маIача наха нийсса бокъо еннай лоаман кхалсага. Цхьабакъда, из бокъо цунга дIа ца йохьийташ, хIанз а юхедиса дуккха во гIулакхаш. доахк вайх. Царех цаI да урдув. Цудухьа шийна везача зIамигача сагага маьре йоза йоI даьнеи наннеи товра аьнна, ше ца йохкийта хьажа еза. Иззал урдув а даьккха массадолча хIамах IопIен а ваь ше дIайигача фу бедам хургба цунца маьра, мишта тIехье кхеергья цар. Вайнаха уйла е еза, шариIата Iаьдалах лелаш да цхьаькха а. Из фуд аьлча, кхалсага «мах» бар. Цу маьхага ца хьежаш советски законах регистраци яйта еза.

Аз цхьа масал доаладергIа: 1964-ча шера сентябрь бетта Сунженски районе вахача Евлоев Мухьмадага ерда маьре ера город Орджоникидзе мединститута 5-ча курсера студентка Маранева Марьям. Шин шера вIашн дезаш, довзаш хиннадар уж шиъ. Наьсарен - Вокзале баха цун дай оарцагIа а баьнна йоIах 20.000 сом урдув даьккхар зIамигача сагагара. Из ма даккха аьнна хIама аланзар Марема. Сай даьша яхар де раьза я со аларал совгIа. Тха хьамсара мехкарий, шоай деша да хилалаш. ШариIата Iаьдалах маьре яхари саг йоалаяри доакъазала кхоттера оагIув материальни яр я. Цу Iаьдалах урдув доацаш саг йоалае а маьре яха а йиш яц.

Пединститута студенткаша язду урдув дахар йиIий сий доаду гIулакх да яхаш. Бакълув уж, хIана аьлча саг йохкар-эцар хул цох, из вIалла хила йиш йолаш дац хIанз вай хозача хана.

Хьамсара мехкарий! Теркалдергда вай пединститута студенткай письмо тIа воашта хьалхадоахар, воай мел хур дергда вай шира замах юхедиса унзара, тIехьа гIулакх, йиIий сий доадеш дола урдув юкъера дIадаккхара!

К. БЕМБУЛАТОВА,
М. ПОЛОНКОЕВА.

НАЬХА ХЬАШТАШ КХОАЧАШДУ

Семилетка тIеххьарча шера толамаш совдоахаш къахьегаш ба Грозненски хIамаш тегача фабрика болхлой. Цу фабрике еррига 21 цех я. Царех цаI 4-ча зерносовхозе улл, хIаьта кхыраш города массе районашка я.

Кхыметтел дIадахача шераца нийсдича а гуш да продукци дукхагIа арахецаш, балха овсарле лакхъеш, наьха хьашташ доаггIача тайпара кхоачашдеш из йоккха коллектив хьайоагIаш хилар.

Валови продукци арахецара 7 бетта план кхоачашъяьй 103,6 процент, хIаьта бытовой гIулакхаш дара 7 бетта план 117 процент. Уж толамаш даха мишта вIаштIехьдаьннад шун аьнна хаьттача фабрика директор волча нов. Э. Эрбиева дийцар.

Тха балха юкъе эггара лоархIамегIардар да болх нийса вIаштIехьбаккхар. Цунга хьежжа лакхлу къахьегама овсарле. Цхьаькха а да. Массанахьа чIоагIа дувц хIанз наьха хьашташ кхоачашдеш йолча организацей болх дикагIа тоабарах. Тха фабрика цехашка цу хьакъехьа деш тайп-тайпара балхаш да. ХIара болхло нахаца Iимерза, безаме ва, тIехдика мара продукци арахецаш. Коммунистически къахьегама ударник яха цIи яккхара шерра яхь яьржай фабрике. Из цIи яккхара яхье ваьннав 283 саг, царех 92-на хIанзлехьа из цIи еннай. Иштта, бIарчча бригадаш а я из сийлен цIи яккхара къовсам лоаттабеш. Коммунистически къахьегама сийлен цIи лелаю № 8 йолча цехерча Газдиевас, Алмазовас, Р. Полторацкаяс кулгалдеча бригадаша.

Бахача наха аттагIа хургдолаш тха фабрика дукхагIа йола ательеш Iуйрийна ворхI сахьат даьлча йолалу болх бе, хIаьта сайрийна ворхI сахьат даьлча мара дIа а къовлац. Цкъа-дале, цу графико наьха хьашташ дикагIа кхоачашде вIаштIехьдоалийт, шоалагIа- дале, къахьегама. боарам нийсбара а гIо ду.

ТIехдика къахьегаш я № 1 йолча ателье коллектив. Цу ателье заведующи волча Ю. М. Саркисьяна дукха теркам тIабохийт мастерий говзал лакхъяра. Ший болх дика бовзаши, безаши ба цу цехера баракъаш доахараш Н. Манихина, Ю. Мхитарьян, кхалнаьха баракъаш тегаш йолча бригада кулгалхо А. Мусоельян. ХIара бетта план 110—114 процент кхоачашъеш хьайоагIа нов. А. Карина керте латта № 2 йола цех а. Иштта дика хьокхамаш да № 8, 2, 6 йолча ателье коллективай.

Наьха хьашташ дикагIа кхоачашдара фабрико юкъейоалаяьй цхьайола мероприятеш. Иштта фабрике спецмашина я районашка дIа-юха ухаш. Ше дIаккхаьчача наха баракъаш тегаш, уж тоадеш, тайп-тайпара кагий ремонт еш цхьа ха йоакх, тIаккха кхычахьа дIайода.

Полуфабрикаташ кийчъяра чIоагIа теркам тIабахийтаб хIанз коллективо, хIана аьлча цу гIулакхо заказаш сихагIа йистедахара дика новкъостал делга гучадаьннад.

Иштта къахьегаш я «Индпошив» яхача фабрика коллектив семилетка тIеххьара шу ханал хьалха йистедаккхара.

М. ЗЯЗИКОВА.

Къилбаседен магнитка—20 шу

Череповецки металлургически завода Къилбаседа Магнитка болхлойи специалисташи шоай предприяте 10 шу дизар дезде кийчлуш ба. 1955-ча шера 24-ча августе домна чон арахеца доладаьд укхаза. ХIанз вай мехка меттел доалол дехьа а дика довзаш да череповецки металли кокси.

Семилетка шерашка 4,5-зза дегIаенай заводо арахецаш йола валови продукци. Доменни пишкий пайданерча объемах пайда эцара массехк шера мехка хьалхле лелаю технологически новкъа гIолла гIа боахача череповецки металлургаша. Пишка квадратни метра дIаьохIа дуккха болат арахецарах цIи хеза ба мартеновпаш. яхьа итогашка хьалхле яьккхарех я блюминга коллектив а.

Хьалъеш а шеръеш а я Россе Къилбаседа-Малхбузен къона металлургически предприяти. Низ тIабахийтта къахьегама овсарле лакхъяра а продукце дикал тоаяра а наькъаш лохаш я цун коллектив.

Итт шера Iилмай йоккха учреждени а хинна дIаэттай производства чоалханера гIулакхаш къоастаде йиш йолаш йолча хIанзарча аппаратураца кийчъяь йола Череповецки металлургически завода централь лаборатори. Укхаза цахаддаш хьеж оборудованега, тIахьожам лоаттабу арахецача продукцена, вIаштIехьйоах технологически процессаш.

Череповецки металлургически заводе йоккха уйла тIайохийташ да завода а нах бахача доккхийча цIеной а коашка гаьнаш йогIилга. Эзараш гаьнашца, итташ эзараш кIотаргашца, зизай клумбашца хозъяьй завода гонахье.

Сурта тIа (хьалхарча плане): Магнитометрически лаборатоpе лаборанташ Котов Валерий, Турунцева Евгения заводо арахецача электротехнически болата дикала а свойствана а тоххам беш ба.

М. Редкина сурт.

ТАСС фотохроника.

ТIАДОАГIАЧА ШЕРА ЧОТАХ

Семилетка тIеххьарча шера план ханал хьалха кхоачашъяра шерра социалистически яхь яьржай Грозненски мехкдаьтта чакхдоаккхача завода установкашта, сменашта юкъе. ТIаийца декхараши паччахьалкхен плани толамца кхоачашъяра бизза пайда эц чурча кхоачамех, боагIача бесса пайда эц оборудованех, дикагIйола опыт дIа-юха ялара болх а дика вIаштIехьбаьккхаб.

Лакха къахьегама толамаш дахарца укх шера белгалъяьнна я нов. Мингалиевас кулгалдеча № 16 йолча установка коллектив. Валови продукци арахецара июль бетта план 106 процент кхоачашъяьй цо. Планал совгIа арахийца продукци эзараш тоннаш я. Арахецача продукцега дIабода мах лохбарах укх дIабахача цхьан бетта паччахьалкхенна кходаь ахча 1756 сом да. КарагIдаьнначох кхоачамбаь Iеш яц установка коллектив. Валови продукци арахецара укх бетта план 25-ча августа кхоачашъе лерхI оаха, — йоах установка начальника нов. Мингалиевас.

Къаьстта чIоагIа дог гIоздаьлар установка технологий 10-ча июле. Цу дийнахьа валови продукци арахецара ворхI шера план кхоачашъяьй цар. Цу хана денз хIанзалца тIадоагIача шера чотах арахийца продукци итташ эзараш тоннаш я.

Хьинар кхо ца деш къахьегарца белгалбаьнна ба коммунистически къахьегама ударникаш, технологаш: И. Борзенко, М. Пахазникова, А. Слащева, кхыбараш.

Б. ДОТМАРЗИЕВ.

ОАХА ЯЗДАЬЧУН ЛАРАХ

Укх шера 31 июле «Сердало» газета тIа кепа теха араьннаяр «График телхаю» яха критически заметка. Цу тIа дувцар № 3 йолча сомий-баьца даарий совхозо город баьца даарашца Iалашъяра графики телхаю, яхаш.

Цунах лаьца Грозненски юрта боахама производственни управлене начальника нов. Горошко тхога язду:

—Критически заметка тIа белгалдаьха кхоачамбоацараш хинналга бакъда.

КПСС райкомеи производственни управленеи графики оттайойла Грозненски № 3 йолча баьца даарий совхоза ассортиментах баьца дaараш дIакхахьийтара. № 3 йолча совхозе баьца дaараш дохкара дош дийцад КПСС Грозненски районни комитета бюро. Горплодоовощеторга ший графиках баьца дaараш дIакхахьийтар бехктонхаме хилар дIахайтад совхоза директорага.

ДIадахача шера балха юкъе нийсденна кхоачамбоацараш дIа а даьха, семилетка тIеххьарча шера къаьстта дика къахьегаш я Грозненски баьца даарий консервни завода коллектив. «Наьха хьашташ дикагIа кхоачашдергда, чам болаши дикеи хулийтаргйа арахеца продукци» яхача девизах болх беча завода коллективо укх ш[illegible] довха толамаш лакха да. Валови [illegible]одукци арахецара ворхI бетта пл[illegible] 117,4 процент кхоачашъяьй заво[illegible] болхлоша. Планал совгIа арахий[illegible] эзараш консервай банкаш.

Хьалха дIадаха[illegible] шерашка санна йоацаш дика я оаха укх шера арахеца продукци, — йоах завода болхлоша. Укх шера цхьа моттиг нийсъеннац продукцена юкъе брак нийсъенна е продукци во я аьнна торгови организацешкара рекламаци ена.

Къахьегама темпаш кхы тIа а лакхъяь болх беш ба завода болхлой укх бетта. Валови продукци арахецара барх[illegible] бетта план 20—22-ча августа кхоачашъе лерхI цар. Новкъостанта хьокхам телаш дика болх беш ба ин. Тарабанова Елена, Манкиева Марет, Ганиева Iайшет, кхыбараш. Царех хIаране смена норма 110 процент кхоачашъю.

Сурта тIа: закатчица Ганиева Iайшет.

И. Плиева сурт.

КЕРДЕИ ДИКЕИ МЕЛ ДАР—ПРОИЗВОДСТВАНА ЮКЪЕ

Керда техника, доал дара прогрессивни методаш юкъекхахьар — уж я производство айерг йола керттера «рычагаш». Царех кхетамца пайда ийцача, дикка доккхий толамаш доах.

Из хьахьокх укх шера дика къахийгача бурув деттараша.

Яхье яьннача предприятешта юкъе хьалха латт МалгIабика, Старогрозненски, Карабулакски бурув деттача конторай коллективаш. МалгIабикерча № 2 йолча бурув деттача контора коллектив хIанз сентябрь бетта чотах болх беш я, семилетка тIеххьарча шера план массанел хьалха кхоачашъяра эша торонаш йолаш я из.

Из деррига а вIаштIехьдаьннад чурча кхоачамех кхетамца пайда эцари керда техника а балха керда методаш а майрра юкъекххахьари бахьан долаш.

Цар эффективность лакха хул Iилманеи производстванеи юкъера бувзам чIоагIа хилча, Iилмана карагIдаьннараш практике сихагIа чакхдоахаш хилча.

Из хьахьокх тIерчеи кIалхарчеи мелех латтача породашта детта бурув кердадаккхаро.

ГIулакх миштад аьлча, цу тIоанашта бурув тохаш хилча, промышленносто серийно арахецаш дола бурув кIезига пайда боалаш да. Масала, 300 метр кIоаргделча 3-зза шарошечни бурош, 6 — 8 метр Iочудахачул тIехьагIа, авари ца хилийтар духьа инструмент хьалъара а яьккха хувца езаш хул. Иштта кIоаргачара инструмент хьалъараяхеи юха Iочуахийтеи Iалаьмате хала да. Цул совгIа, керда бурув тхо хьалдаьккхаи Iочудахийтаи довлалехьа скважина чурча маркхала дикал йов, хIаьта из юхаметтаоттаяь тхо довлалехьа Iалаьмате дукха ха йов. ХIаьта цу тайпарча породай сомал 1000 метр совгIа я. Иззал сомача тIоанех бурув чакхдоаккхаш хилча 3 беттагара 5 беттага кхаччалца ха еза.

ГрозНИИ бурене лабораторерча болхлоша (А. С. Зубарева, К. И. Лошкарева, кхычар) предложени елар керда цхьан шарошечни бурув юкъедоаладе аьнна. Цунна тохкам баьчул тIехьагIа гучадаьлар из дика хургхилар. ХIанз цунна хьал ара ца доаккхаш 40 метр кIоарга бурув тоха йиш я (хьалхагIа 6 — 8 метр мара тохаш ца хиннача метте), хIаьта бурув забой чу дусарг ма дий аьнна дукха кхера везац, бурув 3 — 4-зза сихагIа тох. ХIанз ала йиш йолаш да, духхьал уж бурош юкъедоаладар бахьан долаш вIаштIехьдаьннад № 1 йолча (Советски Союзе эггара кIоаргагIа йола) Галюгаевски скважина цун проектни кIоаргалга — 5500 метрга — кхоачае.

Нохч-ГIалгIайчен бурув деттараш хIанз тешаме бурош долаш ба кIоарга скважинаш яха. Цу тIа а цар боарамаш диъ тайпара а да: 9, 8, 7, 6 дюйм.

ТIеххьарча хана бурув деттача юкъедоаладаь цхьаькха керда хIама а да, — вышко-монтажни балхаш кердача тайпара вIашагIдохкар.

Вышкаш хьалъяра балхо, буровойш хьалъеча дерригача балхашта юкъе дукха ха дIа ца лоаце а, из болх ший ханнахьа баь баларах тийша дукха хIама да.

Буровойш хьалъеш йоаккха ха хIанз сов йIаьха хул вайцига — ерриге объединене гIолла юкъера лаьрхIача 41 ди. Лоацъе йиш йий из ха? Я. Мишта? Балхаш дикагIа вIаштIехьдахара наькъаца.

«Грознефта» объединене болхлой группо «ВНИКАнефтегаза» Грозненски филиала болхлошца айхха барта а йолаш, предложени елар вышко - монтажни балхаш дIадоладале хьалхагIа сетевой график юкъейоалае аьнна. ГIишлош хьалъеча кхыча доакъошка из тайца график юкъеяьккха дукха ха я. Цунга хьежжа хул хьалъеча гIишлой еррига цикл вIашагIйоллаш, цар ханаши йIаьхъялари белгалъеш йола элементаш вIашагIкхетилга, хIаьта цар комплексо критически оалаш бола никъ лу.

Из график юкъейоалаяро лакхъю гIишло хьалъеш болча берригача болхлой дисциплина, электрикаш е гIишло хьалъераш, транспортникаш е материально-технически снабжене болхлой уж бале а. График даим лелаш я.

Цо йиш хилийтар вышкаш хьалъяра темпаш чIоагIа лакхъе. Нагахьа санна къаьнача районера хьалхара буровой цу графиках хьалъеш 33 ди даьккхадале, шоллагIъяр 21 дийнахьа хьалъю. Цу балха кхоане йоккха я, хIаьта тешшаме ала йиш йолаш да, вышкаш хьалъяр санна йола тIехьаюса участок дикка хьалхаяккха цо йиш хулийтаргхилар.

Бакълар аьлча, уж керда хIамаш юкъедоаладарах доалаш дац вай буровой предприятешка керда техника юкъейоалаелга. Хьожаргда вай укх тайпарча масалга. Вай объединене цхьа метр бурув тохаш хилча, 1200 килограмм утяжелитель дIайода, вай хьалашка цунна меттел хIанз укх сахьата дIаухийтар, аьшка руда да.

ХIаьта амбарашка дIакхувсаш болча маркхалцара хьа а къестадеш шоалагIа пайда эца йиш йий цунах? Цо дарегIа хулийтаргдар буровой балхаш.

ТIаккха хьайир утяжелитель хьакъоастае а цунах шоалагIа пайда эца а йиш хулийташ йола регенерационни установка. Цу тайппара, эггара хьалха из болх дIаболабаро йиш хилийтар шера 200 эзар тонн совгIа дIайодаш йолча утяжелителах 10 эзар совгIчох шоалагIа пайда эца. Нагахьа санна уж установкаш шерра юкъейоалайича, 40 процент утяжелитель шоалагIа балха юкъейоалае а итташ эзараш сомаш ахча кходе а йиш хургьяр.

МалагIа балхаш деш я хIанз творчески болхлой коллектив:

Скважинаш гоама хиларца лоаттабеча къовсамеи уж нийсса Iочухилийтареи проблема.

Тохкамбеча хана санна, иштта бурув тохача деча тампонажни балхий дикал лакхъяр.

Болхлой къахьегам аттача баккхари бурув сихагIа тохари духьа утяжелителаш кIезигагIа дIаахийта йиш хургйола керда реагенташ лахар.

Бурув деттарий къахьегам аттача боаккхаш а чоалханера авареши осложненеши хилара торо кIезигъеш а йола дуккха приспособленеш кийчъяр.

Укх шера — семилетка тIеххьарча шера хьалхашка оттадаь декхараш толаме кхоачашдара а 1966 — 1970 шерашка — мехкдаьтта доалла керда моттигаш гучаяхар а духьа кхы а кIоаргагIа бурув тоха йиш хургйола хьалаш кийчъяраи тIадерзадаь да уж деррига хIамаш.

Тешшаме ала йиш йолаш да, задани сийленца кхоачашъергхилар.

В. НАЗАРОВ,
«Грознефта» объединене начальника заместитель.

КПСС ЦК Пленума решенеш—вахаре

ЭРГАЙОАХАШ ТОАЕ ПЛАНИРОВАНИ

КПСС ЦК мартовски Пленум хинначул тІехьагІа биъ бутт баьннаб. Цун решенеш кхоачашъеш боалл берригa вай мохк. Колхозийн совхозийн экономика чІоагІъяра, советски наха эшараш дикагІа кхоачашдара, халкъа боахама дерригa доакъош толамца дегІадоаладара дешашта хетадаь да Пленума соцамаш.

КПСС ЦК мартовски Пленума решенеш кхоачашъяра эш миллионаш болча наьха турпалера къахьегам, колхозий, совхозий кулгалхой, юкъхьанцарча партийни организацей секретарий, советски, комсомольски, профсоюзни организацей йоаккха говзал. Дукха хІама де деза вай юрта боахамо тар ма лу дукхагІа а дикагІа а лаьттанцарен хьайбашкарей йоала продукташ яхара, уж яхарга дІабода мах лохбара.

Ховш ма дарра, КПСС ЦК мартовски Пленум массе оагІорахьарен кІоаргеи хьежай юрта боахамерча гІулакхашка. Бирса критика йир укх тІеххьарча шерашка чІоагІа даьржа хиннача а юрта боахаме планировани, финансировани, кредитовани яра даькъе доккхий гІалаташ даьча а ши-ший лоІамагІа, субъективистски хьисапе кулгалдара. КПСС ЦК мартовски Пленумо лоархІамегІара декхар а даь партийни, советски, боахама организацешта хьалхашка оттадаьд юрта боахама кулгалдеча дувлийта гІалаташ лоацача ханашка тоаделга.

Пленуме чІоагІа критика яьй заготовкай системерча цІенхаштттарча кхоачамбоацараштa. Цун керттера кхоачамбоацар сенах латтар аьлча, из латтар, пачхахьалкхенга юртбоахама продукташ йохкара план хІара шера къаьст-къаьста увттаеш, цу тІа а дуккха тІехьяьнначул тІехьагІа мара из дІа ца кхоачийташ хинна хилара, хІаьта цул тІехьагІа заготовкаш йоласлча дуккхаза а хувцар уж планаш, боахамашта кхы тІа а заданеш телар, дукхагІча хана плановичарел а тІех йолаш. Долла хІама вІаштІехьа дацар цхьайолча продуктай заготовительни маьхий а. Закупочни маьхел тІех дар уж хьаяхарга дІадодаш хиннар, тІаккха царех боахамашта зенаш хулар.

Укх шера доккха новкъостал даьд вай республика юрта боахама «Сеудаехи техникахи даьлла декхар тІера дІадаьккхад экономически эсалча колхозашта, юрта боахама дуккхача продуктай закупочни маьхаш лакхадара чотах алхха укх цхьан шера кхы тІа а 7 млн. сом гаргга доход кхоачаргья республика колхозашкеи совхозашкеи.

Укх шера денз дІа, пачхахьалкхенга ялат дохкара планаш оттаю колхозаштеи совхозаштеи фуна лаьрхІача ялатий фондаш дІаоттаьчул а шоашта оттаяь пачхахьалкхенга ялат дохкара планаш кхоачашъяьчули тІехьагІа цхьадола дакъа ялат хьийгача къих дІатела, фуна лаьрхІача ялатий фондаш дІаоттае, производственно - финансови плана тІа оттадьча кхыча гІулакхашта хьакъоастаде боахамий торо хургйолча бoараме.

Хьайбай продукташ ийяра массехк шера цкъа оттаяьча чІоагІача планашеи пачхахьалкхено даьча новкъосталои колхозашкеи совхозашкеи торо хулийт хьайбай боахам дегІабара перспективаш дикагІа белгалъе. Из бахьан долаш хьалххагІе а лархІа йиш хургья фермашка мел доахан леладергда, малагІа помещенеш хьалъергья, доакъарий база малагІча оагІорахьа дегІакхувларгья.

ХІанз моттигерча башхалонашка хьежжа йиш я дІадувча лаьттай структура хьалхагІе а оттаеи ларда тІа прогрессивни агротехника, доахан дебадергдолча, цун продуктивность лакхъергйолча гІулакхий система оттае а чакхъяккха а.

Продукташ ийяра стабильни план оттаяро боахамий специалистий, кулгалхой инициативана шерра никъ лу, царна торо лу шоай творчески говзал хьахьокха, боахам дикагІа бовла, лаьтташ леладечарей хьайбай боахамерей шаблон дІаяккха.

ХІанз 1970 шерага кхаччалца юртбоахама продукташ кийчъяра чІоагІа планаш оттаьй республика дерригача боахамашта. Цхе шера юрта боахам дегІабоалабара планаш оттаеш латт колхозашкеи совхозашкеи. ДукхагІа долча боахамашка хІанзле а оттаяь яьннай планаш. Цхьабакъда, уж бокъонца дІачІоагІъе еза хьувкъамий, продуктивноста, дІадувча лаьттай хьакъехьа даьча нийсача лоархІамашеи де дезача гІулакхащцеи.

Масала, № 3 йолча сомий-баьца даарий совхозе, Ассиновски совхозе, Братски, Автуриски, кхыча боахамашка хІара шера белгалдаьд юртбоахама культурай хьувкъам мел хургба, из лакхбара де деза гІулакхаш.

Производствана планировани еча хана чІоагІа уйла тІаяхийта еза материальни безам совбаккхара принципа, лаьттахи техникахи пайда дикагІа эцара, къахьегама овсарле лакхъяра, продукци яккхарга дІадолар лохдара, хозрасчет юкъейоалаяра.

Перспективни план оттаелга—боккха творчески болх. Из оттаеча хана къоастаду боахам дегІабоалабергбола дуккха лоархІамера экономически дешаш, Іилманца бакъдеш оттаду декхараш.

Цудухьа бокъонца йовза еза моттигера Іалама - климатически башхалонаш, дІаяхача хана боахамо баьча балха экономически анализ е еза. Боахам дегІаахара план оттаеча хана дакъа лацийта деза специалисташка, бригадирашка, производстве хьалха латтарашка. Боахам дегІабоалабара ишттa оттаяь план реальни хургья. Болх беш мел бараш экономически анализ еча юкъеозарца совхоза дирекце е колхоза правлене Іалашду дІабода къахьегам, материальни ахчани средствaш кІезигагІа дІа а ухийташ производственни заданеш кхоачашъергйола хьалаш.

План оттаеча хана дицдалийта мегаргдац оттаяь яьнна чІоагІа план хувца йиш йоацилгеи кхоачаш ца йича яргйоацилгеи.

Цудухьа план оттаяра болх органически бувзабенна хила беза лаьтташ хьаьндар, лаьтта леладара культура лакхъяр, вешта аьлча дІайиннача хІамай хьувкъам, хьайбай продуктивность, боахама рентабельность лакхъелга Іалашдергдола, дІадувча лаьттай нийса структура юкъейоалаяр санна йола проблемаш кхоачашъярца.

Производствашa планировани еча хана терко е еза бригадай, фермай лоархІама, уж боахама расчета тІа яхара, хІана аьлча, бух соццача кхаьчача, пар беча балхах тийша да берригача боахама болх толаме лелидга.

Боахама нийса планировани е из дІабахьа а йиш яц дика вІаштІехьбаьккхача экономически балха ларда тІа мара. Из болх дика лелабу Грозненски шурий совхозе, № 1 йолча шурий совхозе, № 3 йолча сомий баьца даарий совхозе, Степной совхозе, Шелковской жа леладеча совхозе, кхыча боахамашка.

П. КРУТОВ,
Нохч-ГІалгІай АССР Госплана председатела заместитель.

1964 шера Наьсарен зооветеринарни техникум йистеяьккха Цуров Жабраил Советски районе лоамашка уллача XX партсъезда цІерахча колхозе зоотехникалла болх бе хьожавир. Юххьанца денз цо хьахьеккхар ше балхах ка йоалаш а къахьегама тІера а хилар. Из болх беш хинна колхоз керттерча даькъе хьайбаш леладеш яр. Ди а бийса а ца къовсаш массахана говра тІа вагІаш лоаман наькъашка Іулагара Іулага а водаш лелаш хулар из. Цо хьинаре къахьегарах, из эзделаца хиларах сий дора Жабраила колхозхоша.

Юкъарча хьайбашта доакъар кийчдара болх цо дика вІаштІехьбаккхарах дІалахача Іай дика бІаьстанга даьлар колхоза хьайбаш.

Укх шера июнь бетта района кулгалхоша Кирова цІерахча колхозе зоотехникалла хьожавир Цуров. Доакъар кІезига хилар бахьан долаш дІадахача шера дукха хьайбаш къаьстар цу колхозе. Из диц а ца долийташ колхоза шортта тайп-тайпара дика доакъар кийчде оарцагІваьлар керда зоотехник. Цунах дика ка яьннай нов. Цурова. 1-гІа август тІакхачалехьа мошача баьцех 2000 тонн силос еллай колхозе, доахан чудокка 2 база тоаяь кийчъяьй.

1-ча августе болабелар колхозе йол хьакха. Шин кІирах кулгашцеи сенокосилкашцеи 800 гектара тІара хьекхай пар из. Цох кІезигагІа хуле а 2000 тонн йол хургья.

Даим мангал хьокхаш боахкача колхозхошта зоотехника Цурова колхозе йол хьокхача хана фу эш хьожаш, цар къахьегамцара безам совбоаккхаш хул зоотехник Цуров.

Сурта тІа: Кирова цІерахча колхозе йол хьокхаш боахк. (Аьттехьа) хьалхашкахьа колхоза зоотехник Цуров Жабраил колхозхошца аьлах холаш деш воалл.

А Солсаева тексти сурти.

ФУ ЮАРГЬЯ АЬХКИ?

Хоза хет вайна аьхкан замалахь хьадаьнна баьца дaараш, комараш, сом. Кхача чам болаш хетийта ца Іеш цар витаминашцеи минеральни тухашцеи тоа а бу из. Уж свойстваш къаьстта а лоархІаме я йІайхача хана, организмацара дукха хий дІа къестача, хІаьта из бахьан долаш шийга чура сок кІезигагІа хьаювлача, гийга-чурий тракта функцеш телхача, дуача хІаман чам бовча хана.

Баьцаши кхыдола баьца даараши диача дегІа эггара пайданагІа да моша долаш. Салат, хорсам, керда хоха буц, укроп, нарсаш, помидораш, морковь — Іалаьмате чам болаш, дегІа пайдана продукташ! Цу тІа а кийч а яь уж шун тІа яхьаш атта а я — йила а йила ата мара езац уж. Кхерза фуаш чамболашагІа хургда кагий аьта хоха буц цар тІа хьоарце, хІаьта йІайха сосискаш нарсаца юа.

Супа оаркхилга чу кІезиг-дукха тессача дика хургья кагий аьта хоха буц, укроп е моша петрушка, геттара пайдана я моша морковь. Цунах дукха йоалл бокххагІа барий бІарга са тоадеш, хІаьта бера организма, цар дегІ хьалдараи чІоагІдараи чІоагІа новкъостал деш йола А яха витамин организма чу хьахулийташ цІе бесса пигмент — каротин. Каротин организмах дикагІа дІалатийтар духьа, аьтача морковках тІоа е майонез тох.

ЙІайхача хана хий дукха мела мегаргдац, хІаьта а дуккхачар деш да из. ДегІаца хий сов дукха хилча хьацар дукха дувл, цунца организма чура хьакъест минеральни веществаши витаминаши, дега-миай системана дукха доал тІадода. Іилмо хьахьекхад, дегІацара коачал сов кІезигьяри сов тІехъяккхари организмана цхьатарра зенне хилар. ГІаьххьа климат йолча моттиге вокха хиннача сага цхьан дийнахьа наІ ах литр коачал тоъаргья, хІаьта йІайхача районашка—2 литр, мела коачалаш а юа супаш а тІехьалаьрхІача. ЧІоагІа лоархІаме да молаш йола хІама кІезигагІа, зІамиго къургаш а деш, цхьаболчар санна хийцца Іочу ца а йохийташ малар.

ДІайхача деношка йІайха кийчъяь коача хІама яа ца тугаш хул дуккха бараш, цу хана дика я окрошка, шийла борщ, ботвинья. Уж чам болаш, дегІах дика дІалаташ я. Царна тІеххьа дІа шоллагІа кера дезо дола даа хІама Іочуэца дика кийчъю цар кхача охьа система. Аьхкан замалахь дика да кІолд, шура, фуаш а теха даь даа хІама. Шера кертерча кхыча ханашкарчул аьхки дукхагІа хул витаминаш шурийца, шурий продукташца, фуашца.

Дулх, къаьстта а дерстар, аьхки кІезигагІа даар гІойле я, цунна меттел баа мегаргба дулхо дур миссел дегІа пайда луш бола керда чкъаьра, чкъаьра кера дуккха кІаьдагІа ба, подагрически лазарий аьттув балийтац, цо. хІаьта форда чкъаьрах цул совгІа чІоагІа пайдана йола иода сокаш а йоахк.

Аьхки цу тайппара кІезигагІа баа беза дира кхача, хьогвеш йола кхы тайпа закускаш а. Цхьабакъда, геттара йІайхача, дукха хьацар дувлача хана дуача туха боарам оттабе хьаштдац.

Баьца дaараш кхачах тоха кийчдеча хана чІоагІа лоархІаме да царех йоалла витамин С дукха дІа ца къоастаяр. Цудухьа могаду мамогта йиткъигагІа чкІор йоаккхилга, яь чу Іочутоссача ханна мара уж ца цІенделгеи ца оатилгеи, ногІар тІа лоацаш ца кхехкаделга. Шийла супаши салаташи деча хана, харцахьа доллашехьа а цхьаболча цІен-ноаноша из деча тайпара хьалхагІе а кхехкаде дезац.

Аьхкан замалахь эггара дикагІа йола десерт — керда хьабаьнна сом. Сага цар тел витаминаш, углеводаш, минеральни тухаш, органически кислоташ. Чам болаш а дегІа пайдана а хул ишттa царех кийчъяь компот, желе, кремаш, муссаш. Витамин С кІезигагІа дІакъастийтар а кердача сомах яьча кисела чами боси ца байтар а духьа хьалхагІа цун сок Іайла Іо а яьккха цул тІехьагІа шекар а теха кхехкае еза, дІайха сироп литта а литта, тІаккха цунах крахмал а теха кхехкаде деза, хІаьта из йикъенначул тІехьагІа мара дІатохац цунах хьаІайда хинна сок. Іан замалахь обед чамболашагІа хул, хІаьта аьхки боарамах нийсбеш баа беза кхача, хІана аьлча йІайхача хана дуача хІама чам дика хилац.

Р. АРАКЕЛОВ,
санитарни просвещене республикански ЦІен инструктор.

ТАМАШИЙНА ХІАМАШ

ОРГАНИЗМА КОСМИЧЕСКИ ДУХЬАЛЕ

Космосе вахара хьалашка дийнача организмашта невесомость, вибраци миссел кхераме яц радиаци яхаш белгалдоах гІорваьнна волча биолога СССР Іилмай Академе член-корреспондента Н. П. Дубинина. Из хьахьекхад космосе вахара новкъа дараш комплексе довзара космосе бахийтача дрозофила яхача мозанна яьча эксперименташа.

10—12 дийнахьа фу долалуш а космосе беба йиш йолаш а хиларах тохкама аьттув болаш ба дрозофила. Лабораторе космосера дараш санна дола хьалаш вІаштІехьлаьхадар дрозофилана. ХІаьта духьале еш дараш дерригаш цхьана «юкъе а ца хьош» цаІ шоллагІчоа тІеххьа юкъекхухьар.

Дозол доацача моттиге хиларах а хромосомашка хиннача вибраце Іоткъамах а хьахиннараш бахьан долаш генетически хувцамаш хилар дрозофиле. Организма шоллагІча тІехьене гучадаьлар уж. Космосе хиннача особнейшца уж хувцамаш хилар а хайра Іилмахошта.

КХЕРАГІА Ю ТЕЛАТ

Эстонски ССР Іилмай Академе химе институте сога хьахьекхар кІай, Іаьржа, тов бесса, сигала бесса хоза бос болча телата набор. Цунах яьча палтоша, тІормеца, туфлеша белгала гІалъюгаргья моллагІа а молница.

Из тІехлика синтетически материал хьяьй бос боацача ІажагІча кхерах Эстоне хьайоаккхача йоагаеча сланцах. ХІаьта, сланец йоагаеш мара кхы пайда эцаш хиннаяц. Институте хьалххара термически а йоанаш химически обработка яьй цунна.

Виктор СОРК.
(АПН).

КІАНЧА ДАКА КОАСТА ТІА ДАЬ ВАСКЕТ

Эрсий къаьнача йоазон наггахьарча памятникий коллекцена тІакхийттай кІаьнарча Новгорода школьникашта корадаь йоазош. ГІишлошъеча кІоага чу Іочухийрнача лаьттанцара царна кораьй 700 шу хьалха хинна коаста тІа даь йоазонаш.

XIII-ча бІаь шера писара дика къасташ йолча подчеркаца кІайча дака коаста тІа дІаяздаьд ха яхача кхалсага васкет. Кхадсаго ший кІий чу яхка аьнна дийхача хІамашта юкъейихьа хиннай «Мописто», кераста дина Іаьлалах кхалнаха хозленна леламе хІамаш дІавеллача сагаца йита мегаш еце а.

Хьувкъам лакхбар духьа

ХьатІадоагІача шера ялат дикка дукхагІа даккха дезаш ба тха совхоза болхлой, хІаьта цу гІулакха кхаш леладераша тІагІертта къахьега а деза. Агротехнически Іилманца оагІув хилча мара вІаштІехьадаргдац тха лаьттах хеттача тайпара дика пайда эца. Агротехнико хьех: лаьтта хьалхагІа а дикагІа а оахе хьувкъам лакхагІа хургба. Цудухьа тар ма лу сихагІа гуйран ялаташ дІадера лаьтта кийчде гІерт тха цхьоттагІча отделенера механизатораш. Лаьтта оахаш йоалл ДТ-54 яха гусеничн ялх трактори уж ял Т-75 яха тракторaши.

Балхаш шин сменах ду: лийнахь а бус а. Механизмаша сайца латташ цхьаккха а сахьат доаккхаргдоацаш вІаштІехьбаккха гІерт тхо къахьегам. Оаха юкъейоалаяьй групповой метод: цхьан кхай тІа болх беш хул еррига агрегаташ. ХІаьта из бахьан долаш тха торо я машинашта технически гІулакх дикагІа де. Тракторашта шоай ханнахьа чудотт солярка, автол, солидол. Совхоза болхлочоа Исаев Узбека тІадиллад уж материалаш агрегаташта тІакхухьилга, хІаьта из гІулакх цо лизза кхоачаш а ду. Кхай тІа хьаккхухь хий а. Шоай ханнахьа баа бІайха кхача лу механизаторашта. Цу доллача хІамаша новкъостал ду трактористий къахьегама овсарле лакхъяра, машинашка болх дикагІа байтара.

Лаьтта оахача эггара дикагІа къахьет совхоза опытни механизатораша Тихон Михайлович Артомонова, Киселев Николая, Комынин Григоре, кхычар. Сиха лелаю цар машинаш, нормаш тІеххоачашъю, оахам дика а ду.

Шоай йІаьхий опыт къонача механизатораштa дІател лаьтта оахача хьалха латтараша. Лаьтта дика ахарга хьежжа хьувкъаргья дІайийна хІамаш а. Цудухьа 26—27 сантиметр кІоарга лаьттах чудахийтад хьоаналгІаш тха трактористаша. Лаьтта кІоарга ахаро новкъостал дергда гураxьа дІадийна ялаташ дика дегІадахкара. Цо вІаштІехьдоакх лаьтта тоаделга, лаьттанца тІоадал Іоаелгеи соцаелгеи.

Лаьтта оахача хана оахам ІотоІадар духьа нохара тІехьа а йийзе лелаю оаха катокаш, хІаьта ха екъа эттача хана из лоархІаме агротехнически мероприяти ма йий. Нохараштa хьалхашка предплужникаш увттаю оаха. Цар лаьттан тІера тІоа хьахоада а бийя, боал хьалтессача харша чу бyлл. Предплужникаш а йоацаш аьха лаьтта брак лоархІ.

Механизатораш бІарг тІера ца боаккхаш хьеж оахам мишта ду, аьрхІенна хьоангІалаш цу сахьате хувц цар. Цу гІулакха лаьрхІа леладеш совнагІа хьоаналгІаш хул трактористашка.

ХІанзле 850 гектар совгІа лаьтта аьхад тха отделене. Оаха тхоашта хьалхашка декхар оттадаьд тхоай отделене гуйран ялаташ дІадувргдола 1500 гектар лаьтта лоацача хана кийчдаь даккха.

Кхашкара ча арадоахаш тросови шиъи царна тІехьа лелаш толкающи цаІи кхо волокуша я тха.

Ча гулдеча дика болх бу Магомадов Лаьчаси Жуков Юреи. Цар даим тІеххоачашъю шоай балха нормаш.

Р. ТОМИЛИН,
Грозненски района № 1 йолча шурий совхоза цхьоалагІча отделене управлящи.

ДОАХАННА—ДОАКЪАР

«Шалинский» совхозе графиках йоагІачул сихагІа кийчъеш латт силос. Механизатораша дош деннад планах 11910 тонн силос кийчъе езача метте 13960 тонн кийчъе. Геттара, дика лел из болх шоллагІча отделене. Укхаза хІанззехьа а еллай 2120 тонн хьажкІий силос. Нормах пхи гектар йолча метте пхе дийнахьа йиъ агрегато 122 гектар хьажкІаш чуийцай. Къаьстта дика болх бу механизатораша Лорсанов Османа, Тепсуев Сулейма, Мусаева, ишттa кхыбараша. ХІара денна шиъ — кхоъ норма йоаккх цар.

Силосни кІоагашка хьатІакхухьаш йола хьажкІаш тоІаеш, нийсъеш бус сахиллалца болх беш хул тракторaш.

М. АХМАТОВ.

РЕВОЛЮЦЕНА ДІАДЕННА ВАХАР

Ахриев Сайта ГІапур ваьча дийнахьа денз 75 шу дизарга

С. М. Кировси Г. К. Орджоникидзеи эгтара а гаргарбарех вола соратник, Нохч-ГІалгІай халкъа сий дола воІ Ахриев ГІапур ваь 75 шу дуз тахан. Дукха ваьха веце а, ше мел вах къахьегама халкъ мукъадаккхара тІехьа турпала къовсам лоаттабаьб цо. Цун вахар из нохч-гІалгІай халкъа революционни къовсама, Къилбаседа Кавказе Советий Іаьдал хотдаккхара тІехьа лоаттабаьча къовсама истоpе сийлен оагІонех цаІ я.

Лоамарча гІалгІай юрта Фуртоге 1890 шера ваьв ГІапур. Ахархо хинав цун да. Укхаза дІаяхай цун бераха.

Берригача къахьегача гІалгІай ахархой а санна, оахача лаьттан кхоачам бацар ГІапура даь а. Низткъа мара шоашта а ца тоъаш дола дулх, нахча, тха дохка а дохкаш, ялат ийде дийзад. Шу даккхал хилацар из. Ах меца баха безар. Иштта дІадахар ГІапура бера ханара шераш, ший даь-вошас СаІадала ший вешийга Сайтага дийха а дийха кІаьнк Владикавказе — хІанзарча Орджоникидзе дІавиггалца.

Ший даь-воша бахьан долаш Владикавказски шоллагІча реальни училище деша а вахе, укхаза юххьанцара дешар чакхдоаккх хуртволча революционеро.

Ше Московски коммерчески институте (хІанзара Московски Г. В. Плеханова цІерах йола халкъа боахама институт) дешаш волаш 1912 шера революционни кружокашта юкъе дакъа лаца волалу Ахриев ГІапур. Цигга дувл цо революцех ший дерригa вахар. Институт йисте а яьккха, марксистски гІулакх котдаргхиларах шеко йоацаш дог тешаш а волаш Кавказе цІавоагІа ГІапур.

ТкъоалагІча шерашка гІорваьнна революционни деятель хул цох, Нохч-ГІалгІайче а Кавказе а революционни болам дІаболаберехи цун кулгалхоехи цаІ а хиле дІаотт из. Иштта вола саг а хиле дІаотт из сийлахь воккхача Ленина бахкийтача Киров, Орджоникидзе, кхыболча большевикий влиянех.

Цу шерашка бовз ГІапура гІорбаьнна бола Кавказа большевикаш Н. Буачидзе, Я. Бутырин, А. Назарян, А. Шерипов, кхы дуккха бараш а. царца цхьана ше кхо ца веш революционни къовсам лоаттабу Г. Ахриева, къахьегамхой тІехьа а боахаш. ХІаьта Кировцеи Орджоникидзецеи цхьана партийни а революционни а болх барал совгІа, доккха доттагІал а хиннад ГІапура.

Кировеи Орджоникидзеи подпольни башха эгтара а бехктокхаме йола участкаш телаш хиннай Нохч-гІалгІай къонахчал долча воІага. уж бІубенна хиннаб шоай тешамерча соратниках из даиман а шийна могар, ший хьаькъал дІакхоачар де кийча хиларах.

КІаьда а сабаре а оамал йолаш хинна Ахриев ГІапур чІоагІа лоархІаш а дукха везаш а хиннав нохч-гІалгІай халкъа меттел Къилбаседа Кавказа кхыча халкъашта а, уж тешаш хиннаб цунах.

ЧІоагІа раьза волаш тІаийцар къонача революционера 1917 шера февральски революци. Бакъда, ГІапурийна махеттара къахьегамхошта беркат доалаш хиланзар из. ХІаьта Ахриева девиз хиннай: «Долла хІама а шонкаш яьннача кулгашта, дерригa а царца цхьана», яхаш.

Юххьанца ГІалгІай къама Совета член, цул тІехьагІа болхлойи салтийи Владикавказски Совета член хиннача Ахриева хадданза лоаттаяьй вежарий Висангирии Махьмади ДжабагиевгІар керте лаьттача къаман Совете буржуазни националистанта духьал большевистски позици, цо чІоагІа харцбеш хиннаб цар лаьца никъ.

Къонача большевика Альмурзиев Хусейна дагадоагІачох Ахриев ГІапура чехка кхеталаьд ДжабагиевгІар буржуазно-националистически позицеш йолаш хилар. Совета цхьан заседане цо аьннад:

«Яьсса демагоги лелаеча, буржуазни-националистически элементай хьаштаншта — кулакий хьаштаншта тІехьа латта вежарий ДжабагиевгІар керте латтача гІалгІий къама Совете де хІама дац са. ГІалгІай къама Советах гІалгІай къахьегамхой тешац. Аз дувцар заседане протокола тІа дІа а язде, со укх юкъера дІаваьннарг а ларх1а». ХІаьта ше болхлойи салтийи депутатий Владикавказски Совета член волча хана Ахриева къовсам лоаттабаьб Кавказа халкъаш шоайла вІашагІлотаде гІийртача буржуазни националисташтеи Дагестански правительстванеи духьал.

1918 шера февраль бетта Пятигорске хиннача Тирка халкъий съезде шоай делегаташ бахийта лаьрхІар гІалгІай халкъо. Цига ца йохийташ кхозза йохайир из делегаци, массехк саг а вувш. Бакъда, контрреволюционни Іаьржача низаша шоай хур дешехьа а. гІалгІай халкъо ший викалаш Тирка халкъий съезде бахийта чІоагІдаьдар. Съезд хьаеллача дийнахьа Ахриев ГІапураси Совета кхыча членашеи гІалгІай халкъа цІерах укх тайпара телеграмма яхьийтар: «ГІалгІай халкъо моаршал дойт Терски областе мел дахача къамий халкъашка.

Вежарий — къахьегамхой!

Тхо, ГІалгІайчен къахьегама халкъ, шупа цхьана вайна массанена а бала тІалоаттабаь лазар дІадаккха кийча а декхарийла а да.

Сий доацача контрреволюце ший Іаьржа кулг тІадарах съезд хьаеллача дийнахьа цига кхача йиш хиланзар тха» (г. Пятигорске хинна Терски областа съезда шоллагІа сесси. 1918 шера февраль, оагІ. 3).

Пятигорски съезде яха кийчлуш яр нохчий халкъа делегаци а. Цхьабакъда, ГІалгІайче кхоачаваланзар цхьа делегат воацар. Из вар гІорваьнна вола нохч-гІалгІай халкъа революционер Асланбек Шерипов. Контрреволюционерий кІийленашта тІех а вувлаш. Берса-Юрта Ахиреа ГІапур керте волча гІалгІай делегацех хьакхийтар из. Съездо болх беча бархІагІча дийнахьа мара Пятигорске кхачанзар делегаци.

КІайча казакашта керте латтараш, Моздоке хиннача съезде санна, укхаза а, нохчаштеи гІалгІаштеи духьалара, шоашта мегаргйола революци чакхъяккха беннабар. Нохчийи гІалгІайи делегацеш съезде йоагІарг ца хиларах дог тийша хиннабар уж.

Бакъда, кхоачашхиланзар царна хийттар, ена хьакхьачар нохч-гІалгІай халкъа делегаци. ЧІоагІа гІадбаха тІаийцар из съезда делегаташа. Цар хьаттача моаршала а даьча къамаьлашта а жоп луш къамаьл дир ГІапура. ЧІоагІа тІоараш деттар съезде хиннараша цун сий деш. «Нагахьа санна пачхахьа режим йолча хана Россе мел бахараш халача хьала тІа хиннабале, эггара чІоагІа-гІа тоІадаь даьхкача халкъех бар гІалгІай,—аьлар цо.—Уназрча прессо теІадора тхо лаьттан а, бокъоний а, кхы мел долчун а хьакъе... Ишттача хьалашка халкъ хІалак хинна дІадала тарлургдар, бакъда ше духьал отталуш хиларах хІалак ца хулаш дисар из. Халкъо шийна новкъостал дехар, юххера а, дера новкъостал, вежарий кулг хьакховдале...».

«Кхыметтел эггара чІоагІача тайпара реальни низаца а хьаллоацаргла оаха»... Халкъа Комиссарий Совета Іаьдал, — аьнна предложени йоалайир Ахриева. — «Нагахьа санна эшаргхуле, гІалгІай халкъо ший цІий кходергдац къахьегама халкъа юкъара дезаш дар кхоачашдара — лаьтта эшара дош чехкагІа чакхдаккхара...» (Терски областной халкъа съезда шоллагІа сесси. г. Пятигорск, 1918 шу, февраль оагІ. 53).

ГІалгІай делегаце кулгалхочо Ахриев ГІапура цу къамаьлаца дІахайтар берригача гІалгІай къахьегамхошта дагалаттар.

Контрреволюцецара къовсам вІаштІехьбаккхараи Советий Іаьдал оттадараи Россе къулбехьен чрезвычайни комиссар Серго Орджоникидзе хьакхаьчачул тІехьагІа къаьстта чІоагІагІа дІаболалу Ахриева революционни болх. Профессиональни революционераша Серго Орджоникидзеи Кировеи къонача революционера уйлаш чІоагІъяраи из ленински позицеш тІа валараи Іалаьмате йоккха влияни ю.

Хадданза цар йоакхои теркои еш хьахул революционни низаш, революционни кадраш. Орджоникидзе, Кирова, Бутырина юкъарчал доацаш хьалхле а лелаеш хьахилар нохчехи гІалгІаехи бола Шерипов Асланбек, Ахриев ГІапур, Гойгов Іаддал-Хьамид санна а кхыбола а революционни деятелаш. Советий Іаьдал чІоагІдара тІехьа турпала къовсам а лоаттабора цар.

1918 шера август бетта Ахриев ГІапура доккха дакъа лоац контрреволюционни бичераховски бандаш, кхыбола контрреволюционераш Владикавказера а Килбаседа Кавказа кхыча районашкара а бохабеча.

Бичерахова бандаш йохаяьчул тІехьагІа, 1918 шера сентябрь, октябрь бетташка хиннача Тирка халкъий йиълагІча чрезвычайни съезде Ахриев ГІапур Пачхахьалкхен тІахьожама халкъа комиссаралла хьожаву массава раьза а волаш.

1919 шера январь бетта чІоагІа хьов Советий Іаьдала моастагІий. Хийцца гІа боахаш Ростовера хьадоагІа инарала Деникина герзаца чІоагІа кийчденна эскар. Шкуро гІаьрахой сотнеш Владикавказа хьагІа ца йохийташ гІалгІай юрташка совцайир.

Серго Орджоникидзе керте лаьтта оборона штаб цу хана Владикавказе яр. ХІаьта хьаю Терски областа оборона революционни комитет, цунна юкъе вода ше Къилбаседа Кавказа оборона Совета председатель хиларах тарра Орджоникидзе а. Деникински командоване гІалгІашца шоай лаьтта гІолла эскар тІехдалийтара хьакъе переговораш еча хана Ахриев шийца а волаш гІалгІашта юкъе воагІа Серго. Цу халача хана моастагІчоа духьал дерригa низаш оарцагІдоах цар.

Ахриев ГІапур, Орцханов Хизир, Албогачиев Юсуп, Тоаркхо-Хьажа, кхъбараш хьалха а латташ берригa гІалгІайче къахьегамхой духьал отт Деникина, цун эскар шоай юрташка гІолла тІехдаьнна Владикавказа тІа ца кхачийта.

Турпала моастагІчоа духьал латт Цаголов, Ботоев, Тавасиев керте бола хІирий отрядаш.

ГІалгІай цІеча отрядаша турпала лорадора Советий Іаьдал. Даим тІом беччa хулар Серго. Ший майралца, къонахчалца деган ураоттадора цо коталон атакаш яра. 1919 шреа 7 феврале Сергос Ленинга телеграмма яхьийтар: «Города Владикавказа гонахьеи ГІалгІайчен тІом латта ворхІлагІа ди да. Цхьа саг гІотташ санна, берригa гІалгІай Советий Іаьдал лораде гІайттаб... Герзаца кийчденнача гІалгІай халкъа съезде са предложенех 4 феврале ший лоІамера Советски лоаман республика я. аьнна дІакхайкаьй» (Орджоникидзе, статьяши къамаьлаши, т. 1, оагІ. 68).

(ДІаходода 4-ча оагІ.).

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

Кааманьо заявлени

ГАВАНА, 17 август. (ТАСС). Доминикански лаьтта цаI хинна а доазол дехьара салте мел волча хана сатийна Іергдац вай, аьнна Доминикански Республика конституционалистски правительствана кертерча Франсиско Кааманьос.

Пренса Латина агентства корреспонденто Санто-Домингора хьахойташ махиллара, Кааманьос селхан къамаьл даьд Осама яхача крепосте хиннача, Домининкански Республика кортамукъален денна хетаяьча дуккхача наьха митинге. Митинга доакъашхоша хоадам боллаш дІалийхад шоай мехкара американски оккупационни бІу дІабаккхар.

ДИПЛОМАТИЧЕСКИ ГІУЛАКХАШ ХОАДАДАР

БРАЗЗАВИЛЬ. (ТАСС). Конго (Браззавиль) правительства тІайийцай Португалеца вІаший дипломатически гІулакхаш леладелга по чакхйоаха колоницальни политика бахьан долаш хоададара решени.

Решене тІа белгалду португальски самолеташтеи кемаштеи республика аэродромехи портехи пайда ийбе мукъа лург ца хилар а. Португале дь товараш мехка дохка мукъа дац.

Индонезийски Республика. Мехка столица Джакарта. Ший лоІаме монумент. ТАСС фотохроника.

САНТО-ДОМИНГОРА ДЕМОНСТРАЦИ

ГАВАНА, 17 август. (ТАСС). Полковник Франсиско Кааманьо керте латта ханна йола конституционни правительство хьалкхоабаш долча Доминикански Республика патриотически низаша селхан белгалдаьд испански колониальни Іазапах мохк мукъабаьккхача дийнахьа денз бІаь шу дизар. Конституционни правительства чакхдаьхад мехка исторерча цу белгалдаьнна долча денна хетадаь дола дуккха а гІулакхаш.

Дуккха а нах юкъе бола патриотически низий демонстраци хиннай города юкъмоттигерча улица тІа. Демонстранташа, Осама яха крепость йолча а баха, цига дІаделлар дукха а йоацаш американски интервенцена духьал леташ веннача малав ца ховча салтечун дакъа. Цул тІехьагІа хиннача лоацача митинге патриоташа цІаькха а бакъдир конституценеи цунга хьежжа вІашагІъеллача ханна йолча Франсиско Кааманьо правительстванеи шоаш мутІахьа хилар.

Пренса Латина агентства корреспонденто Санто-Домингора хьахойташ махиллара, кортамукъале яьккха бІаь шу дизар белгалдаьд мехка дуккхача кхыза гередий патриоташа а.

САЙГОНЕ ХИННА ЭККХАР

ЛОНДОН, 17 август. (ТАСС). Селхан сецца хиннача эккхаро оагаьяй къулбехьен вьетнамски столица юкъмоттиге улла сайгонски полице штаб-квартира, яхаш, Сайгонера хьахойт Рейтер яхача агентства корреспонденто.

Юххьанца даьча лоархІамашка диллача, пхи саг вийнав, дукха ба човнаш хиннараш а, царна юкъе массехк американец а волаш. Эккхар бахьан долаш, сайгонски полице дерий деш махиллара, массехк цІенош дохадаьд. Шоашта бІаргадайнараша тешал деш махиллара, къулбехьен вьетнамски патриоташа массехк автомобилаца тІа а баха даьд из хьаккхашта даь дов. Ха дерашца летача лоацчача юкъагІа ши полицейски ве а вувш, из операци толамца чакхъяьккхачул тІехьагІа дІалечкъаб патриоташ.

Советски делегаци КНДР-е Я

ХАМХЫН, 17 август. ТАСС корр. П. Гришаева хьахойт: Халкъа Корее гІолла лелаш йола КПСС ЦК Президиума член, КПСС ЦК секретарь, СССР Министрий Совета Председатела заместитель А. Н. Шелепин керте вола советски делегаци селхан Къулбехьен Хамген яхача провинце административни центр йолча Хамхын яхача городе кхаьча хилар.

Советски Союзера хьаьший безаме тІаийбар Хамхыне бахача наха.

Город Хамхын — халкъа Корее йоккхагІча индустриальни центрех цаI я. Хыннамски химически удобреней комбинат, Ренсонски машинашю завод, Понгунски химически завод — уж хинна а Іац шоай продукци ерригача республикана йовзаш йолча Хамхынски промышленни района предприятеш. Хамхынах КНДР химически промышленни дог аьле цІи йоах, хІаьта из хозахета а дац: республикерча дуккха дукхагІа йола химически продукци укхаза хьаю.

Делкъел тІехьагІа советски делегаце членаши царна улув вола ТПК ЦК председатела заместитель Ийк Кым Чери Хыннамски химически удобреней комбината болхлой хьаьший хилар.

Хьаьший предприяте дуккхача цехашка хьежар. Уж хилар аммиачни селитра заводе, электролиза цехе, кийчача продукце складе, дуккхача кхыча цехашка.

Саррахьа советски делегаци хилар Хамхынски провинциальни театре. Цига оттадаьдар Корея мукъаьккха 20 шу дизара хетадаь дола города художественни самодеятельностацІей дезду концерт.

Довнаш латташ да

НЬЮ-ИОРК. США президента Джонсона лаьрхха заявлени яьй мехкарча расови вІашагІлетара хьакъехьа. Президента моттигашкара Іаьдалаш тІахьийхад «порядок юха меттаоттаяра деррига низаш тІаахийта», федеральни правительствас новкъостал деегхилара дош а луш.

ХІаьта а Лос-Анжелосе полиценеи неграштеи юкъера довнаш Іаьдалаш город «восстане хьале хилар» дІа а кхайкадеш, селла шерденнад. Полицейскештеи къама гвардейцаштеи новкъостала регулярни бІу бахийтаб. Дийнахьа Лос-Анжелосе, АП агентства хьахойташ махиллара, 22 саг вийнав (царех 19 негр), 594 сага човнаш яьй. Полицес 1700 совгІа саг лаьцав.

Чикаго полицес хьахайтад, «укх тІеххьарча 13 шера чухьа эггара гІораьйнагІа» хинна негрий выступленеш керттерча даькъе тоІае мегад, цхьабакъда, уж юха а хьовгца хилара тешам бац, аьнна. Човнаш яь итташ нах ба городе.

(ТАСС).

ВЬЕТНАМА ДЕМОКРАТИЧЕСКИ РЕСПУБЛИКА. Ханойски машиностроительни заводе болх беш я Советски Союза лакхехьарча дешара заведенешка Іомабеннача специалистий группа. Царна юкъе ва технолог Данг Куок Тхо. Баумана цІерахча Московски лакхехьарча технически училище диплом яьккхар цо. Дийша ваьнна ше заводе цІавеначул тІехьагІа производство дика йовзаш вола опытни инженер хинна Данг Куок Тхох.

СУРТА ТІА: технолог Данг Куок Тхон (аьттехьар вар), хьалха латта производственник Нго Дык Хонги. В. СОБОЛЕВА сурт.

ТАСС фотохроника.

Дешара шера кийчо е

ХА ДІАЯХИЙТА ЙИШ ЯЦ

КІезига ха йисай бераш юха деша даха. Дика тоаяь, сийрда, паргІата хила еза цар дешаргдола школаш. Іалашдаь хила деза берашта эшаргдола книжкаш, тетрадаш, гойтара пособеш а кхыдараш а. ХІаьта мишта латт гІулакхаш Шелковской района школашка?

«Жа леладеча» совхозерча юкъерча школе ремонт яьй ерригача классашта, коридоре а спортивни зале а. Тоа а даь басараш хьекхад парташта, классни доскашта, кораштa а наІараштa а. Бакъда, кхоачамбоацараш а да школе. Болх беш яц укхаза цІенош дІоахдеш йола система. «Районе монтажникаши сантехникаши ца хилар бахьан долаш да из», — йоах школа директорен районо заведующеи.

Бакъдац цар яхар, бехка кІалхарбовлар духьа увттаду бахьан да из. ХІана аьлча, дукха гІишлош я Шелковской районе хьалъеш латташ. ХІаьта цига ду монтажни балхаш. Уж кхоачащеш ба монтажникаш а сантехникаш а. Бакъда, уж болча дІа а ваха хьалаха-м беза уж, из деш бац школа директори районо заведующии.

Из система болх ца беш хиларах доагор дукхагІа Іалашде а расходаш совнагІа е а езаш хул школа хІара шера. Бакъда, эшачун ах а дац цу школо Іалашдаь кІори дахчеи.

Ледарло яьй Каргалински юкъерча школа кулгалхоша а. Сатота хинавац школа директори завхози школана еш йола ремонт ханнахьа чакхъяккхара. ХІанз а тоалаь даьнадац цу школе уйнаш. «Хьу ца хилах тІехьа йолаьй оаха ремонт», — йоах укхаза, бакъда из бахьан а цар шоай бехк болаш да. Ханнахьа уйла е езар школе хьу Іалашъяра.

ХІанз а йолаьяц ремонт Старо-Щедрински Шелковскойи станицашкарча интернаташта, иштта хьала тІа я Червленски школа-интерната общежитии столовии. Из гІулакх чакхдаккха декхарийла я «Червленский» яха колхоз, бакъда, тохабенна балац цу колхоза кулгалхой. Ремонт сихагІа елга хьадийха цар сагот деш а уж бехктокхаме оэийташ а яц районо. Иштта кхоачамбоацараш цхьайолча кхыча школашка а да.

Школаш кийчъяр санна лоархІаме да хьехархошта болх бара эша хьалаш вІаштІехьдахар а. Бакъда, хьехархой бахача 38 квартирах 32 мара ремонт яь яьннаяц. ТоьаІ яц квартираш берригача хьехархошта. Старо-Щедрински, Староглaдовски, яхача станицашкарча бархІшера дешарен Червленски, Дубовской юкъерчеи школашка укх шера болх бе баьхка хьехархой частни квартирашка Іе безаргболаш ба.

Дешар доладенначa хьалхарча деношка дена лерттІа дІайолае еза занятеш ерригача школашка а ерригача классашка а. ЮкъагІдита йиш яц цхьаккха а предмет. Цудухьа тоьаш хила беза школашка берригa хьехархой. Бакъда, укх кердача дешара шера Шелковской района школашка эшаш ва виъ математик, цхьа литератор, немций мотт хьехаргбола ши саг, французий мотт хьехаргбола цхьа саг. Верригa эшар ва пхийтта хьехархо. Цу гІулакха йоакхо е еза Нохч-ГІалгІай АССР-а просвещене министерства.

Берий дешара чІоагІа Іаткъаш да деррига учебникаш ца хилар. Эсий меттала 41505 учебник эшача Шелковской района школашка дохка дена 30770 учебник мара дац. ВІалла дена а дац школашка пхелагІча классашта эша арифметикан английски метталеи дола учебникаш. ЯлхлагІча классашта дола географе, химе, анатоме, французски метта учебникаш а иштта кхыча классашта эша цхьадола книжкаш а дохкаш хиннадац района школашка а киоскашка а. Цул совгІа, вІалла а дехкадац районе сайрийнарча школашта эшаргдола учебникаш.

Иштта цхьайолча юххьанцарча школашка кхоачамбалла яц арифметика урокаш тедара эша пособеш, истореи природоведенеи урокаш тедара деза карташ, атласаш, глобусаш, кхыдараш.

Иштта белгалдаккха дезаш да Шелковской района школаша доагор Іалашдара план кхоачашъяьза хилар. Эзар кубометр гаргга дахчеи 600 тонн кІори кхы а эш царна.

Лакхе белгалдаьха кхоачамбоацараш дІадаха деза йиса ха вІалла йоа ца еш, хІана аьлча, уж дуте чІоагІа новкъарле ергья цар дешара. Из гІулакх ханнахьа чакхдаккхара оарцагІовла беза Шелковской районои школайи кулгалхой, района ерригa общественность, царна гІоновкъостал де деза просвещене министерства а.

Ам. ПЛИЕВ,
тха собкорр.

ТХА ШКОЛА КИЙЧА Я

ХьатІакхаьча дала доал керда дешара шу. Массехк ди даьлча цхьадолча берашта эггара хьалхара, хІаьта дукхагІчарна аргІанара школьни гургал хьахозаргба. Цу денна тхоаш мишта кийчденнад дувцаргда аз.

Тха Сунженски района ерригa школаш ремонт яь йисте а яьнна бераш чуэца кийча я. Іалашъяьй хьехархошта а школашта а лаьрхІа деррригача Іана йоаго хІама. Хьун юкъера дахча Іоъарадоаккхача къаьстта дика новкъостал дир нов. Н. Лаэуткин директор волча Ассински совхозо. Духхьал шийн фондаца Іалашо йир цо Ассински бархІшерарча школана.

Дика чакхдоалаш латтар школашта эша классни цІеноsh, спортивни залаш, кабинеташ хьалъяра деш дола балхаш а. Цхьабакъда, хІанз чІоагІгІа эшаш йола цхьайола гІишлой материалаш ца хилар бахьан долаш сеца латт балхаш. Йоацаш я цемент, хьу, кирпишк, кхыдар.

Нагахьа санна уж материалаш сихха тхона хулийте цхьоалагІча сентябре уж объекташ эксплуатаце дІаенна даргда тхо.

Белгалдаккха деза хьалха во лелаш хинна болх тоа а бaь Арштински бархІшерара школа 25-ча августе эксплуатаце дІалургйолаш дикка къахьегаш Сунженски райисполкома ремстрой управленера гІишлошъераш хилар. Дешархошта доккха совгІат хургда цунах.

Цул совгІа, классни цІеноsh хьалдеча хьинаре дакъа лоацаш хилар «Восход» яха колхоз (председатель С. Ферзаули). Кхо эзар соми эша гІишлой материалаши хьахийцар цо цу гІулакха лаьрхІа.

Цхьабакъда, цхьайолча юрташка хІанз а болабеннабац дешархошта эша книжкаш дохка. Царех я Первомайск, Оалкам, ДаьттагІа яха юрташ.

Йиса ха дукха яц. Цудухьа цхьаккха ди а сахьат а ца доадеш райпотребсоюза кулгалхоша дика вІаштІехьдаккха деза книжкаш, тетрадаш, кхыйола принадлежносташ йохкилга. ХІаьта керда учебникаш цатоъа мег, цудухьа тишдараш а дохка деза.

Аланза даргдац цхьаькха а. Соахка деша ца долхаш бераш дисадар тха районе. Къаьстта йиІигаш деша ца ухийташ моттигаш нийслора. Цхьабакъда, укх шера из хилийта мегаргдолаш хІама дац. Цудухьа цІенхаштта оарцагІа даьннад тхо цу гІулакха. ХІаьта, даьшка - поаношка а, чІоагІа дехар ду деша даха ха яьннеи ялхлагІча, ворхІлагІча классашка дІачудаьннеи бераш цІагІа ца дитар.

Цул совгІа, юртсоветий председателаша хьехархошца цхьана деша даха ха яьнна деррига бераш гуча а даьха уж дІаязде деза.

Лоацца аьлча, йисача хана деррига кхоачамбоацараш дІа а даьха дешара шу толамца дІадолалургдолаш ерригача торонех дика пайда эцаргба оаха.

П. ДОРОДНОВ,
Сунженски районо заведующи.

КНИЖКА ЛОТЕРЕЯ

Бахача наха юкъе книжкай, изобразительни, филателистически, кхыйолча кепа техача продукцена шерра пропаганда яра арахец массаза хургйола Ерригроссийски книжкай лотерея. 5 миллион сома маьха арахецаргда хьалхара лотерейни билеташ. Дохкарга хьежжа дІахо арахецаргда уж.

ХІара цкъара арахецача лотереях деррига дІалаьрхІача 4,5 миллион сома кхадж боагІа е арахийцача билеташка дІадодачох 90 процент.

Цкъара арахийцача лотереях 4,5 миллион сома маьха 4500000 кхадж боагІаргба. КІезигатІчун 50 кепиги дукхагІчун 50 соми мах болаш я царех хІара ловзаю хІама.

ХІара 200 билет 45 кхадж боагІаргболаш да. 25 кепиг да лотерейни билета мах.

ЛаьрххІа кхадж ца а тоссаш хІара билета тІа хьалххе кхадж бенаб е бенабац белгалду массаза ловзаш хургдолча Ерригроссийски лотерейни билеташ тІа.

Книжкай лотерейни билеташ дохкаргда книготорга, Респотребсоза, Военторга тикашка, киоскашка. 1965-ча шера 1-ча сентябре денз дохка доладергда хьалха арахийца билеташ.

Массаза хургдолча Ерригроссийски книжкай лотереях бенача кхажах доагІар дІалургда книжкай тикаша — книжкашца. Книжкаел совгІа кхадж бена билеташ дараштa, нагахьа санна дезе, лургда тикашка долча кхыча ассортиментагІара брошюраш, альбомаш, дешара а наглядни а пособеш, рамаш а тІехьа карти наш, репродукцеш, эстампаш, открыткаш, коллекционни маркаш, маркашта дола альбомаш, кхыдола товараш, бІарча а кІезиг-кІезига а уж ахчанца хувца бокъо а йоацаш.

Нагахьа санна лотерейни билета кхадж беначо доагІачул дукхагІа товараш хьахорже дІа тІа эшаш дола ахча дІатІалу цо.

ШоллагІча шера 31-ча декабрга кхаччалца йолча хана кхадж бена хІама хьаэца тІехьа хургдац.

Н. ЛУПАРЕВ,
Республикански книготорга база директор.

РЕСПУБЛИКА КУБОК ЯККХАРА

Ловзараша даим чІоагІа низ тІабохийташ хул кубок яккхара лоаттабу къовсам. Из кхетадеш да, хІана аьлча ловзараш олимпийски системах дІахьо: ийша команда юкъера дІа а йоалаш.

Вай республика дикагІолча футбольни командаша байнача бетта дІадоладир уж ловзараш. ХІанзле матчай 1/8 дакъа чакхдаьннад.

Советски района 1-гІа Мая цІерахча колхоза, Ачхой-Мартана района командаш финала юкъе яха торо йолаш яр. Цхьабакъда, хьалхагІа ког дІакийтар ачхоймартановций. Цул тІехьагІа финал диьлагІча даькъе кхаьчача хана НПУ «Октябрьнефта» команда эшабир колхоза футболисташ.

Бакъда, Советски района команда финала юкъе яхай.

Укх деношка Гудермеса «Локомотиво» шоайцига тІанийцар «Октябрьнефта» мехкдаьттахой. Ловзара дика кийчбеннабар машиннаькъахой. Гудермесцашта духьал лоаттабаланзар хьаьший. Счет 1:4 йолаш ийшар уж.

Советски района командаца лайзар «Луч». Счет 3:0 йолаш котбаьлар армейцаш.

Иштта, финале ловзаргья Гудермеса «Локомотиви» Грознера «Лучи».

«Динамо» (Минск) — футболах ловзара СССР Кубка финалист. Аьрдехьара аьттехьа — команда капитан Мозер Иван, Фролов Игорь, Малофеев Эдуард, Усаторре Хуан, Зарембо Эдуард, Ремин Игорь Савостиков Иван, Арзамасцев Вениамин, Мустыгин Михаил, Пагальников Юрий, Адамов Леонард.

В. Ун Да-Сина сурт.

ТАСС фотохроника.

РЕВОЛЮЦЕНА ДІАДЕННА ВАХАР

(Йистедоалар. Долалур 3-гІа оагІ.).

Цу деррригача турпала тІом беш хиннача деношка Ахриев ГІапур бІухошта юкъе вар, цар дог ура а увттадеш, дерда низаш оарцагІа а доахаш. Берригa гІалгІай къхьегамхой Советий Іаьдал лораде оттаргья, аьнна ше Орджоникидзена денна дош кхоачашдир цо.

Бакъда, моастагІчун низ гаьнна тІехбар гІалгІайчоа юхе. Из ханна котваьлар. ЦІенъяь йоагайир деникинцаша гІалгІай юрташ СурхотІе, Экажкъонгий-Юрт, ТІой-Юрт, Долакха-Юрт, Редант. ТІехьашка яьнна лоамашка яха йийзар цІеча отрядий. Царна тІехьашка баьлар Серго Орджоникидзе, Яков Бутырин, Александр Гегечкори, Филипп Махарадзе, ГІапур Ахриев, Іаддал-Хьамид Гойгов, Хусейн Альмурзиев, ЗаІам Яндиев, кхы дуккха бола Терски областа революционни болама кулгалхой.

Даькка тІаьттар хала денош. Цхьабакъда, цхьан дийнахьа соцаш бацар парте Кавказе Советий Іаьдал юхаоттадара тІехьа лоаттабеш хинна къовсам. Эггара кхерамерча, халагІча хана, 1919 шера бІаьсти большевикий Коммунистически парте членалла вахар ГІапур. Юххьанца даьвошас СаІадалеи [illegible]ккагІча вошас Мухтареи чуойсса [illegible]ча революционни уйлан тІара, [illegible]арте тешамерча большевикаша [illegible]жоникидзе, Кирова, Буачидзе, [illegible]чар лоаттаьча йоккхача влияне тІара, юххера а ше революци котъяргхиларах кІоаргга тешаш хилара тІехьа баьккха боккха гІа бар цун из. ГІапура лаьрхІар эггара йоаккхагІйола хало тІаэттача хана, шийн сина аьттув бар лаха а ца гІерташ, партеца ше цхьана хила веза, аьнна.

Орджоникидзе шеко йоацаш чІоагІа тешар къонача, боарам боацаш парте гІулакха тешамерча, революционни опыт йолча коммунистах Ахриев ГІапурах. Эггара а халагІа, бехктокхамегІа йола заданеш телар цунна Сергос.

Сергох шийна дагадоагІараш дувцаш ше яздаьча книжка тІа цун сесага З. Г. Орджоникидзе доалалу цхьан лоамаи коммунистага яздаь письмо. Цун бІарчча текст ер я:

«Веза ГІапур!

Лоамашка гІолла тІех а баьнна Тифлисе баха арабаьннача вай новкъосташта боккха хьовзам хинна. Цигара ведда юхавеначо дувцачох, Церетеле берригаш а казакашка дІабеннаб уж. Царна юкъе ба Бутырина дезал, Гегечкоре сесаг, Элердова, Булле, Маркус. Уж берригa кхалинах Владикавказе Іочу боалабаьб. Царех хьайна ха могар хар дех аз хьогара.

Хьа Серго».

Уж кІалхарбаьхар ГІапура. Яндиев ЗаІамас, кхыча подпольщикаша — Военно-грузински новкъа связнойша.

Деникина эскара бандаш хІалак а яь, Советий Іаьдал юхаметтаоттадаьча хана Ахриев ГІапур ГІалгІай ревкома председателалла хорж. Цул тІехьагІа цхьа ха яьлча, буржуазно-националистически Грузереи муссаватистски Азербайджанереи Советий Іаьдала моастагІий юхахьайча, парте заданех Ахриев Тифлисе вохийт Сергос. Цунца цхьана бахар Яндиев ЗаІам а кхыбола гІалгІай подпольни болхлой а. Грузе ГІапура шийн берригa низ добровольчески армена духьал боаккх, Къилбаседа Кавказе кхухьийт гера, тІема кхоачамаш, тІом бара эша кхыбола гІирс, хІаьта иштта ахча, литература, кхайкарал тІадола листовкаш. Цигара шийн новкъостащца Азербайджане вода ГІапур.

Укхаза, Баку, гІалгІай подпольщикаша хьинаре дакъа лоац РКП(б) балха юкъе, Баку 11-ча Эскара мукъаьккхалца.

Цу хана Баку, Церковни улицагІа, № 15 йолча шийн виІий Хьусена цІагІа къайлагІа вахар Экажев Іаддал. ХІаьта бакински квартире сайцар цІи хеза бола гІалгІайчен революционни болхлой Ахриев ГІапур, Тутаев Зоврбик, Альдиев Султан, Яндиев ЗаІама.

Ухаза боккха болх бу подпольщикаша-гІалгІаша бакински большевикашца. Царна чІоагІа накъа воал цу балха къона машиннаькъахо вола Экажев Хьусен. Из полице дегабуам ца беш лелалу, явочни квартирашка ух, Азербайджана Коммунистически парте деятелашца гІалгІай большевикий бувзам лоаттабу. Ахриевнеи кхыча цун новкъосташтеи бІарга байна бовзаш хиннаб тІехьагІа вокха советски партийни болхло а хинна дІаэтта болхло Нариман Нариманов, муссаватисташа вийна Али Байрамов санна бола нах. Масала, Яндиев ЗаІама шийн багаж а тІехьа полице дегабуам бaь кІалвисача, ГІапура аларах Хьусена цунгара из багаж хьаэц. Из хиннад политически литература, партизаний отрядаштеи къаьстта белгалбаьннача партизанаштеи дохьийта совгІаташ. Цига кхаччалца из багаж Астраханера хьаенаяр парусаш долча кемаца Анастас Иванович Микоянеи Яндиев ЗаІамаси. Станце Экажев Хьусенага, кулга оамалца хоам а баь, багаж а йита, зала чу дІачуваха ЗаІама лаьцар полице, чухьежар цунна. ХІаьта Хьусена багаж явочни квартире дІайихьар. ЧІоагІа гІадбахабар тамашийна кІалхара яьнна хІамаш шоашта бІарга яйча подпольщикаш, къаьстта ГІапур.

СовгІаташта юкъе дар 11-ча ЦІеча Эскара командующи волча Левандовске шийгара гІалгІай партизански болама кулгалхочоа легендарни Тоаркхо-Хьажийна дайта дошо сахьат а.

Халкъа гоама йола мусаватистски режим дІаяккха кийчлуш бар Азербайджана большевикаш. Цар беча цу балха юкъе шоашта лоацалу дакъа лоацаш бар Ахриева хьалхле лелаю Нохч-гІалгІай партийни болхлой а. Бакъда, цу хана чІоагІа могаш вацар ГІапур.

1920 шера 30 апреле Азербайджана революционни столице чудаьлар 11-гІа ЦІеча Эскара доакъош. Цунца бар Орджоникидзеи Кирови. Цу хана ГІапур сакхетамчура ваьнна цамогаш вар. ХІаьта 3 мае кхы сакхетама чу ца воагІаш кхелхар из. Из шийна дІахайча бос дІабахар Орджоникидзе, ГІапур валар хала хиларах йист ца хулалуш цхьа ха а яьккха. аьлар цо: «Вай парте тешаме воІ вар ГІапур. ЧІоагІа новкъа да, ер бІарга ловлица ваха кхензар мискинга».

Хала тІема ха йоллашехь, Сергос лаьрххІа вагон а оттаяйта, цІадайтар ГІапура дакъа. 1920 шера 5 мае ше ваьча юрта Фуртовга дІавеллар из. Нохч-ГІалгІай халкъа сийлен виІий, парте гІулакха тешаме хиннача коммуниста, деррига шийн вахар революцена дІаденнача большевика вахари цун гІулакхи даиман хьокхаме хургда тІехьа тІайоагІача гІехьенашта.

Башир ЧАХКИ.

Редактор М. К. ЛЬЯНОВ.

Город Грозне, Полевая улицагІа, № 18, яхача гражданкас **Еремина** Анна Алексеевнас суде деннад Костромски областа Поназырски района Мира улицагІа, № 37, вахача гражданинагара Еремин Александр Симоновичагара ше хьаяларах дола дош.

Дош дувцаргда город Грозне, Ленински района халкъа суде.

Город Грозне, Уманова улицагІа, 28, вахача гражданина **Одиноченко** Евгений Михайловича суде деннад город Грозне, Уманова улицагІа, 28, яха гражданка **Одиноченко** Валентина Ильиничча ше йитарах долаш дош.

Дош дувцаргда город Грозне, Октябрьски района халкъа суде.

РЕДАКЦЕ АДРЕС: г. Грозный, ЦІеча фронтовикий улица, 15. Телефонаш: редактора — 2-41-23; редактора зам. — 2-07-01; бехктохкама секретара — 2-45-48; партийни вахарен, промышленнии, юртбоахамен, культурни, письмойн отделий — 2-25-72; корректорске 2-09-20.

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный, ул. Красных фронтовиков, 15. Телефоны: редактора — 2-41-23; зам редактора — 2-07-01; ответственного секретаря — 2-45-48; отдел партийной жизни, промышленного, сельскохозяйственного, культуры и писем — 2-25-72; корректорской — 2-09-20.

«Грозненский рабочий» издательства типографи, Революце проспект 7/84.

Типография изд-ва «Грозненский рабочий», проспект Революции 7/84.

СФ02670. Заказ № 4584.